

כיוונים בחינוך

TheMarker

המחלקה המסחרית-תוכן שיווקי

NITZAN ניצן

אתגרים והזדמנויות לתלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב, בשנת הלימודים החדשה | ספטמבר 2020

אוטונומיה וחינוך

פחות הוראה ויותר למידה עמ' 13

יצירתיות היא שם המשחק

להתראות מידע עמ' 11

עולם המחר

כיצד מכינים את התלמידים לעתיד? עמ' 4

"כדי לזכור משהו, מספיקים דימוי והשוואה למשהו אחר"

ביטחון עצמי, עולם עשיר בדימויים והרבה מוטיבציה, הם אלה שהובילו את התלמיד איתי הרמן, ועזרו לו להתגבר על הקשיים בשנות לימודיו בבית הספר היסודי והתיכון. היום כשהוא משחקולוג ו"צ'ייסר" בכאן 11, יש לו עצות לתלמידים, למורים ולהורים. אז מי רוצה להיות נער חידות?

אורנה יצחקי בירבר

בבחינות זה לא תמיד השתקף באופן הזה, ממש לא השתקף."

ובכל זאת, הרמן החל לצבור הרבה מאד ידע כבר מגיל צעיר, בעיקר בזכות היותו ילד סקרן ששאל הרבה שאלות וקרא הרבה מאד ספרים. "אני קראתי את '1984', בשנת 1984, כשהייתי רק בן 13. נסחפתי עם הספרים לכל מיני עולמות נהדרים. כי למי שיש בעיית קשב וריכוז, יש גם נטייה להיסחף. ומן הצד האחר, כשאתה עם הפרעות קשב וריכוז, אם אתה יכול לייצר מוטיבציה, אז היכולות שלך הן יכולות על, וזה ממש טיפ מעולה לחיים."

הטיפ הזה, הוביל את הרמן כל הדרך אל תעודת הבגרות עם תשע יחידות ריאליות.

"הבנתי שאני צריך בסך הכל 9 יחידות ריאליות בשביל להיות כמעט כל דבר, כי בעצם לא היה לי מושג אף פעם מה אני אעשה כשאני אהיה גדול. אז למדתי לבגרות פיזיקה יחד עם מוזיקה. והתיכון היה מהנה וקשה בו זמנית."

הרמן סיים את התיכון, התגייס לצה"ל ושרת כמש"ק מודיעין שדה. גם במהלך השרות ובמיוחד בטרונות הרגיש שהוא חייב להיות ממוקד ומ'פוקס, כדי לעמוד בדרישות ולא ללכת לאיבוד. באוניברסיטה החליט ללמוד כלכלה ומדע המדינה. במהלך הלימודים לתואר השני, החלו להתעורר רר אצלו סימני שאלה רבים הקשורים ליכולותיו הלימודיות.

איזה שאלות למשל?

"פתאום אני לא מבין למה אני אוהב לקרוא ולא מצליח לעבוד פסקאות. אני לא מבין למה לוקח לי המון זמן לסדר את הבית ולמה אני עובר מחדר לחדר ולא זוכר מה רציתי. ולמה כשאני בכל זאת מקפיד ויוצא מהבית עדיין אני שוכח דברים שר' ציתי לקחת, ולמה את העבודות באוניברסיטה אני מתחיל להכין שעות ספורות לפני מועד ההגשה? למה אני תמיד רץ בספרינט ונכשל בדקה האחרונה? ואני שואל את עצמי את השאלות האלה ברצף, בלי לחשוב שיש חוט מקשה. כי זה לא נשמע קשה. מה הקשר בין קריאה להתארגנות? ואז מישור זרק לעברי את המשפט שעשה אצלי את השינוי: 'לך

איתי הרמן | צילום: שלומי יוסף

אם תשאלו אותו היכן נמצא ההר הגבוה בעיר, לם, הוא ישלף את התשובה מיד, אם תנסו להתקיל בשאלה מה היה התאריך בו זכתה מכבי תל-אביב בכדורסל בפעם הראשונה בגביע אירופה לאלופות, הוא מיד משיב, אבל אם תשאלו אותו היכן הניח את המפתחות של הרכב, הוא כנראה יחייך במבור'כה, יגשום עמק, וייקח כמה דקות כדי לסדר את המחשבות אשר רצות בראשו.

כן, חייו של איתי הרמן, הידוע כ"צ'ייסר", מת'כנית "המרדף" בכאן 11 מעניינים, מרתקים, מאת'גרים ומלאים בסימני שאלה וגם בתשובות מוחצות. הרמן (49), גדל ברמת השרון, ולמד בתיכון אלון בעיר, במגמת פיזיקה ומוזיקה. אבל, כבר בבית הס'פר היסודי הרגיש קושי. "אני זוכר מכיתה ב', את מגבלת הכתב. התקשיתי להעתיק מהלוח ותמיד הייתי האחרון שמסיים להעתיק. ואז בעצת ההורים או המורים, החלטתי להפסיק להתעסק בהעתקה ולהתמקד בהקשבה ובהבנה. אני טוב בלהקשיב עד היום. הטריק הזה באמת עזר לי ולימד אותי גם לה'בא, לא לקבל כמובן מאליו את המתודה הלימודית שמוכתבת לי, אלא להבין כיצד להביא את החומר אלי, אל העולם הפנימי שלי, אל האסוציאציות שלי. גיליתי שבעזרת דימוי, אסוציאציה, השוואה למשהו אחר, אני יכול לזכור הרבה מאד דברים ופרטים", מסביר הרמן.

בהמשך, בחטיבת הביניים ובתיכון, הרגיש שה'ציונים במבחנים, לא באמת משקפים את הידע שלו. "ממש לפני כמה ימים, מצאתי גיליונות ציונים מה'תקופה הזו וראיתי שמכיתה ו' ועד י"ב, כמעט בכל'שליש הייתה לי איזו נפילה, קיבלתי ציון 65 פה ושם, בקיצור וחלתי עם הציונים עד התואר השני". הוחילה הזו שאתה מתאר פגיעה בביטחון העצמי שלך?

"כל הזמן ניהלתי שיח בין דימוי עצמי נמוך עם דיבור עצמי גבוה. אני חושב אגב שזה מאוד מא'פיין אנשים מסוגי. התחושה של הפוטנציאל הגדול, מהולה בהרגשת הפספוס. אצלי הבטחון נבע מהעור'בדה שאני יושב בכיתה ומבין על מה מדובר, הרבה לפני האחרים. אני משתתף השתתפות ערה בשיעור והמורים אומרים שאני מוסיף ערך לשיעורים, אבל

פורום "כיוונים חדשים בחינוך" של אגודת ניצן

הפורום שם לו מטרה לזהות את ה'נוסחה' שלא מלמדים בבית הספר ואשר מהווה מפתח להצלחה בחיים.

כחלק מ"האני מאמין" של חברי הפורום, צוותי ההוראה בבתי הספה, הם שותפים מלאים לכל תהליך של שינוי, ומטרה לא פחות חשובה היא 'להחזיר להם את הברק לעיניים'.

לאחרונה התכנס הפורום כדי לדון בכיוונים של מערכת החינוך בימים אלו - ימים של מגיפה עולמית ולמידה מרחוק. גיליון זה מציג את נקודות המבט של משתתפי הפורום בהתייחס לשנת הלימודים הבאה עלינו לטובה ואיך היו רוצים שבתי הספר יפעלו בשנה זו.

חברי הפורום הם: ד"ר מלי דנינו - מנכ"לית אגודת ניצן, אודי מירון - יו"ר ענני תקשורת, פרופ' ציפי שכטמן - פרופ' אמריטה אוניברסיטת חיפה, ד"ר דן כהן וקס - המכון הטכנולוגי חולון, ד"ר רחל זורמן - מנכ"לית מכון סאלד, ד"ר עידית מני-אימן - מנהלת מחלקת מחקר מכון סאלד, אירי ריקין - מרצה לפילוסופיה, במאי ומגיש דוקומנטרי, מבקר ספרות ותרבות, ד"ר אייל דורון - ראש החטיבה לפסיכולוגיה ומדעי הרוח המרכז הבינתחומי הרצליה, ד"ר ענבל בכר כץ - מרצה לחינוך מיוחד במכללת לוינסקי, גילי כהן - דוקטורנטית לחינוך באוניברסיטת בר אילן, קובי זמיר - מנהל אגף חינוך גני תקווה, מיכאל בן שטרית - איש חינוך מרצה ויום חברתי.

הפורום ל"כיוונים חדשים בחינוך" של אגודת ניצן הוקם בשנת 2019 ביוזמתו של מר אודי מירון, איש תקשורת, סופר ישראלי, יזם ויו"ר חברת ההפקות "ענני תקשורת". הרקע להקמתו של הפורום הייתה ההבנה שיש צורך לחולל שינוי במערכת החינוך, על מנת לאפשר לכלל התלמידים למידה משמעותית, מגוונת ומעוררת עניין, המכילה את השונות בקרב התלמידים. היוזמה עלתה לאחר השתתפותו של אודי בכנס השנתי של אגודת ניצן. בכנס זה שיתף אודי בסיפורו האישי ודיבר על ה'נוסחה' שלא מלמדים בבית הספר, זו שהייתה עבורו המפתח להצלחה.

באגודת ניצן החלטנו לאמץ את היוזמה ולהזמין שותפים לדרך. בפורום משתתפים אנשי אקדמיה, רוח ותקשורת, לכל אחד מומחיות ייחודית ויכולת לתרום לפורום מהיבט אחר של תחום החינוך.

מטרת הפורום הינה ליצור שינוי תודעתי וממשי במערכת החינוך, שינוי שיאפשר לתלמידים בכלל ולתלמידים עם ליקויי למידה והפרעת קשב בפרט לבוא לידי ביטוי מיטבי, ברוח הפסוק 'חנוך לנער על-פי דרכו'. חלק מחברי הפורום חוו קושי כילדים במסגרת הבית ספרית, על רקע ליקויי למידה/הפרעת קשב או גורמים אחרים, אולם בבגרותם הגיעו להישגים יוצאי דופן בתחומים שונים.

הורים יקרים,

שנת הלימודים בפתח ובלב כולנו התקווה להצלחתה. למרות אתגרי הקורונה ואולי אף בזכותם, נצליח להעפיל למחוזות חדשים. הקורונה שנתה את חיינו. מרכז החיים עזר בר בהדרגה לבית ולמשפחה ותפקיד ההורה מקבל תפנית ורגשים חדשים. הוא נדרש למלא את החלל שנוצר לאור השינויים ולחשוב באופן יצירתי על חלופות, לתווך לילדינו את המציאות המשתנה ולמצוא דרכים חדשות ויצירתיות כדי להעשיר את עולמם. שנת הלימודים הקרובה תהיה מאתגרת במיוחד. בתי הספר נערכים למתווה חדש שבו חלק גדול מהתלמידים יעברו ללמידה

היברידית, המשלבת למידה פנים אל פנים עם למידה מקוונת. מתווה זה ידרוש מכם ההורים, לתווך להם את הלמידה, לסייע להם לנהל את הזמן, לדאוג לסביבת לימודים שקטה, בעיקר כשיש ילדים נוספים או כשאתם נדרשים לעבוד מהבית, תוך שמירה על שגרת חיים מאוזנת.

בימים אלה עולה חשיבותן של הקהילה והמשפחה המורחבת, עזרה וערכות הדדית הן משאב חשוב ומקור לעידוד ותמיכה בשעת הצורך. חשוב שתדעו, שאתם ההורים, מהווים מקור לבטחון ולחוסן של ילדכם ולכן חשוב שתקבלו את העזרה והתמיכה לה אתם זקוקים. שיתוף הפעולה שלכם עם הורים אחרים ועם צוות המורים חשוב במיוחד, בכדי להקל על ההסתגלות בתקופה זו ולהרחיב את הקשרים החברתיים שלכם ושל ילדכם.

להורים לילדים עם ליקויי למידה והפרעת קשב האתגר יהיה גדול שבעתיים. הם ידרשו להתמודד עם משימות שלא נדרשו להן בעבר, כתוצאה מהעדר התמיכה שקבלו ילדיהם עד כה במסגרת בית הספה, מה שיחייב אותם לקשר הדוק יותר עם המורים, בהתאמה לתכנית הלימודים והדרישות הלימודיות. אגודת ניצן ערוכה לסייע לכם ההורים במתן תמיכה, הדרכה וייעוץ בכל הסוגיות בהן תתקלו, במטרה לחזק אתכם בתקופה זו ולהעניק לכם כלים להתמודדות יעילה.

המענה ינתן על ידי צוות אנשי המקצוע והיועצים של האגודה, באמצעות שיחות אישיות, הרצאות ומפגשי הורים בוועד, וובינרים שיעסקו בהיבטים לימודיים, חברתיים ורגשיים ועוד.

בטוחני כי בכוחות משותפים נצליח לחזק ולהתחזק וכי רק יחד נוכל לעבור את התקופה הזו וללמוד ממנה איך להתמודד בהצלחה עם האתגרים העומדים בפנינו.

בברכת שנת לימודים מוצלחת,

עפרה אלול

יו"ר אגודת ניצן

עפרה אלול | צילום: יח"צ המרכז האקדמי פרס

איתי הרמן | צילום: שי בכר

ללמידה. לא מומלץ להתערב מדי, ועדיין האחריות היא להיות קשובים ורגישים, ולשים לב שהילדים לא הולכים לאיבוד כתוצאה מהמצב החדש ומגיעים בזמן לשיעורים גם אם הם לא בבית. להתחיל לאפי' שר סביבה סטריילית בזמן הלימודים, להתרכז בזמן בלי הסחות. לשים לב אם הם צריכים דברים קט' נים כמו אוזניות, כוס מים או מחברת קטנה פתוחה לידם. יש ילדים שנעיצת המבט בזמן לא מתאימה להם, אם הם פתחו עור חלון במחשב או שהם מקפיי' צים כדור טניס בזמן השיעור, זה לא אומר שהם לא מקשיבים. יכול להיות שזה אפילו עוזר להם. ילדים רבים נכנסו לאחרונה עמוק יותר ובעליצות לתוך המסכים. אני ממליץ להכיר את המשחקים שהילדים שלכם אוהבים, את סדרות הטלוויזיה שהם מכורים להם. אם תתעמקו, תגלו שהילדים מתפתחים גם מתוך מה שנראה לנו כעיסוק בשטויות: משפרים את האנגלית, מפתחים הבנה כלכלית ומתמטית. בהכוונה קלה ומרומזת אפשר לתעל את הילדים וללמד אותם למשל הקשרים ומילים חדשות מתוך שמות של דמויות מהטלוויזיה או המשחק".

מה תאחל לעצמך לשנה החדשה?
 "בריאות ופרנסה ושגשג במהרה לשגרה חדשה ומבורכת, שנת לימודים מוצלחת לכולנו".

נעל, ומי שלא - ידים כפית. אתגרו אותם להביא חפץ שקשור לנושא, אם תבקשו זאת מראש, הרבר יחסוך זמן ויהפוך את השיעור למשהו כיפי שמח' כים לו. גם המורה יכול לשתף מתוך ביתו. לא צריך להתחכם - אפילו ציור מתוך חוברת, ספר או דף אינטרנט - העיקר לגוון. מנגנון משחקי כמו ניהוש של 'מה בקופסה' יעבור גם לילדים גדולים ויהפוך את הלימודים לחוויה. תחביאו בקופסה תמונה של הרצל או דגל בשיעור גאוגרפיה או היסטוריה או ספרות. לא חייבים להשקיע בגימון, העיקר הוא להשתמש בחושי הראייה והשמיעה שעובדים גם בזמן. אפשר, מותר ומומלץ לעשות דברים שהם לא דווקא קשורים ישירות לחומר הלימודים. שכל אחד יספר על משהו שהוא עשה, איך הוא מרגיש או יענה על סקר שקשור למשהו שקורה במדינה או בבית הספה. אם תצליחו לפתוח פגישה בנגיעה אישית ו/או אקטואלית ולחבר אותה לחומר זה נהי' דה, כי התלמידים ירגישו מעורבים, יהיה קל יותר לגלוש לחומר השיעור ולזכור אותו כי הוא הופך לחלק מחוויה אישית שלהם".

ולבסוף, מה תאמר להורים בהקשר של לימודים מהבית?

"ההורים צריכים לזכור שהמשימה העיקרית של הילדים לפני לימוד החומר היא רכישת כלים

גם בעתיד של למידה מקוונת - תדעו שמצאתם משהו שהוא נכון מאד גם לעכשיו ושווה לפתח אותו. הקושי בזמן הוא להשיג את הקשב של הכי' תה ולהרגיש אותה. לכן אני ממליץ לייצר כמה שיותר אינטראקציות, הפעלות של כל התלמידים - זה יעזור לכם לוורא שהם לא 'נרדמו'. הם באמת צריכים את זה: לא קל לשבת מול המסך למשך יותר מכמה דקות ברציפות ולכן חייבים לגוון את החוויה שלהם. תעברו מדיבור במסך מלא לשיתוף מצגת ומהמצגת חזרה לוורא. יש בזמן כלי שנקרא poll: אפשר להכין שאלות מראש או ליצור תוך כדי הפגישה. תשתמשו באגודל הלייק והריסלייק שבזמן כדי לייצר משחק אמת ושקר: זו יכולה להיות חזרה נהדרת על החומר בסוף השיעור. פונקציית ה-MUTE יכולה גם היא להשתלב במשחק פנטזי' מימה: תנו משימה לילד להעביר מושגים או סי' פורים שקשורים בחומר ולאחרים לנחש בצ'ט. תנו לילדים להביע את עצמם, תנו להם משימה: לבחור רקע זום עם דמות אהובה. ותזכרו שהילדים נמצאים בבית, שלבו את הבית במשימות שונות: שכל אחד יביא ספר או בובה אהובה שתהיה אתו בשיעור- הם ישמחו להשוויץ. תוך כדי השיעור אפשר לבקש שהילדים יכתבו או יציירו משהו ויראו אותו למצ' למה. נניח שכל מי שמבין את החומר צריך להרים

תברוק אם אין לך בעיות קשב וריכוז".
 את התחושה לאחר האבחון ונטילת כדורי הר' טלין הוא מיטיב לתאר:

"התחושה היא כאילו לא ידעת שאתה צריך משקפיים. אבל כשאתה מרכיב את המשקפיים פתאום המון דברים הם הרבה יותר ברורים. ואני אומר לעצמי: 'חייתי את החיים שלי כשאני סוחב 20 קילוגרם על הגב, ובעצם יכולתי להסיר ממני את המשא הזה'. זה לא פייר, כאילו הייתי בחתיכת חיסרון".

ובאותו רגע יש לך תחושה שמרגע זה ואילך אתה צריך לסגור פערים?

"בשנים הראשונות חייתי בסוג של הכחשה. כר' גע שהבנתי שיש לי 'את זה', אמרתי אוקי. בהמשך הבנתי שנטילת רטלין, זה ענין של כימיה. אבל לא די בזה, כי העניין הוא גם התנהגותי. הכימיה היא רק פלטפורמה. בסוף יש עבודה לעשות, צריך אימון, וצריך מאמן שיאמין בך. ולעניין הפערים, מדובר בדברים קטנים ויומיומיים. אין כאן רשימת משי' מות מפוארת, יש את ההבנה שאני יכול לקום בבוקר וללכת לעבודה מבלי שאצטרך להתארגן שעותיים". הרמן הוא משחקולוג, מומחה לפיתוח משחקים אפליקציות ושעשועונים. בין השאר כתב וערך שעשועונים כמו: "מלך הטריוויה", "מי רוצה להיות מיליונר", "מונית הכסף", וחיבר את הספר "טריוויה של הרמן", אשר יצא לאור לפני כשנה. בשנה החור' לפת ביצע קפיצת מדרגה נוספת כשעבר לעמדת המגיש לצד מירב פלדמן, עם הפורמט המקורי שלו "משחקי המוח".

ביצד אתה הופך לצייר?

"חברת ההפקות של 'המרדף' הכירה אותי מע' בודתי בשעשועונים והציעה לי להיבחן לתפקיד לצד מועמדים נוספים. זו הייתה הפעם הראשונה שלי מול המצלמות. יכולתי לתאר לעצמי שיש לי מספיק ידע כדי להצליח בתפקיד אבל לא ידעתי איך אתפקד מול המצלמות. צפיתי ביוטיוב בפר' קים של המרדף באנגליה ובארה"ב. עיקר ההכנה הייתה להבין את דמותו של הצי'יסה עברתי מבחן בכתב וסימולציות עם מתמודדים עד שהודיעו לי שהתקבלתי. גם היום אני צופה בכל פרק שצילמנו כדי ללמוד מה עובד מעונה לעונה ומפרק לפרק".

ועכשיו, עם פתיחתה של שנת לימודים לא רגילה, מזה תייעץ לתלמידים?

"כל תלמיד צריך למצוא את הדרך שלו, ועכשיו הזמן לחקור דרכים חדשות. איך עושים זאת? תשתמשו בכל החושים: אם אתם טובים בהקשבה, תתמקדו בזה. אם טוב לכם לצייר או לכתוב כמה מילים בצד, עשו את זה אפילו בשיעור. מי שחוק בכלים הדיגיטליים יכול למצוא דרך ביצירת מצגות או חיפוש מידע דרך גוגל, ויקיפדיה ויוטיוב. גם במקצועות שאתם לא אוהבים - 'נצלו' את ההזדמנות להתייחס אליהם כמו משחק שאתם צריכים להתגבר על משימה כלשהי. נסו למצוא דרך מצחיקה או כוז שמחברת את החומר שמשעמם אתכם לדברים שאתם הכי אוהבים בחיים".

מה תציע למורים, ביצד ללמוד מרחוק בזום?

"אני מאמין שרבים מבינים כיום שבכל מה שק' שור ללמידה מקוונת הקורונה רק זירזה תהליכים שממילא היו צריכים לקרות. לכן שווה להתייחס לכל מערך שיעור ונוהל חדש ולשאול באיזה אופן הוא יכול להועיל גם ביום שאחרי הבידוד. ככל שתמצאו כלים שיכולים להיות שימושיים

תותחים במקום גרביים

משבר הקורונה לימד אותנו, שהרבה דברים שנראו כמובנים מעליהם השתנו. אז כיצד אמורה ממלכת הסטארט-אפ-ניישן להכין את ילדיה לעולם המחר?

אודי מירון

אודי מירון | צילום: ניר כפרי

ילדים שהתחילו את לימודי כיתה א' בשנת 2000 נמצאים היום בשלבים ראשונים של כניסה תם לשוק העבודה. מרבית המקצועות עליהם הם מתחרים: משווקים דיגיטליים, מדעני נתונים, מנחי תחילי נתונים, פרסומאים ברשתות חברתיות, לא היו קיימים בשנת 2000.

התלמידים שיעשו השנה את צעדיהם הראשונים בתיכון, יגיעו בשנת 2030 לשוק העבודה, וימצאו ש-85% מהתפקידים שיחכו להם, עדיין לא קיימים היום.

כיצד מבינה ממלכת הסטארט-אפ-ניישן את ילדיה לעולם המחר?

אתגר גדול, וודאי לא במערכי שיעור, כיתות לימוד ושיטות הערכה, שפותחו לפני מאות שנים, אי שם בתקופת המהפכה התעשייתית. נדרשנו למגפת הקורונה כדי להבין שניתן לשנות דברים שראינו בהם פרות קדושות. אנשים הסתגרו בבתים, מורים, מחנכים, הייטקיסטים, אנשי תקשורת, תלמידידים והורים. לכולם היה זמן לחשוב, להבין שמה שהיה לא חייב שיהיה. התוצאה: מהפכה בראשיתה. שוק החינוך המוערך בשנת 2020 ב-2.8 טריליון דולר אמור להכפיל עצמו עד 2025 (מקור HOLON IQ). גל של פיתוחי מערכות חינוך אלטרנטיביים ללימוד מרחוק, ולימוד בכלל נמצא בראשיתו. יש מי שמאמין שלימוד מרחוק הוא דימוי וירטואלי של הכיתה של פעם, כפי שהכרנוה. אותה כיתה, אותה מורה, אותם מערכי שיעור, אותם ציונים, רק שהפעם יופיעו כולם בחזות וירטואלית, קרי, הילד יושב בביתו, מביט במסך המחשב ומרגיש פלא, הוא חוזר לכיתה ששנא.

אבל בעולם החינוך יש גם מגמות חדשות, כאלה שיכינו את התלמידים בצורה חכמה יותר, רגישה ואהובה יותר, לאתגרים שיעמדו בפניהם ב-2030. אתגרים שיעניקו להם כלים של חשיבה פרואקטיבית ויזומות, כלים להגדרת בעיות ופתרון, אמצעים לפיתוח יכולות חברתיות, נחישות, יצירתיות- כל אותן תכונות המופיעות בכל מחקר תעסוקתי, בקורלציה גבוהה להצלחה בחיים המקצועיים.

גילוי נאות, גם אני נמצא במרוץ ליצירת פלטפורמה חווייתית לימודית מהזן החדש, כזו שתענה

על ידי ההורים לספריה מוגנת, מעין יוטיוב של ילדים. הספרייה תהיה נגישה לכל ילד במערכת, כך שיוכל באמצעות מנוע חיפוש מותאם לילדים, לאתר קליפים שמעניינים אותו, כאלה שיעודדו אותו ליצור קליפים משל עצמו, יכוונו אותו לעולם בו הוא לומד מחבריו.

■ **טכנולוגיות וירטואליות AR\VR\XR** - טכנולוגיות המאפשרות המחשת עולמות שהיו מוגבלים בעידן הרפוס (למשל גוף האדם, חלל, פרקים בהיסטוריה).

■ **מערכת דינמית של אנשי מקצוע בתחומים מגוונים** - מערכת פעילה שעה שעה, המגיבה למידת רחש ומאתגרת את הילדים להתייחסות ועשייה הקשורים למתרחש בזמן אמיתי בעולם הסובב אותם, מתח ביטחוני, משברים פוליטיים, שינויים במזג אוויר, חגים ושמחות- החיבור שלהם בגישה מרוככת ומותאמת, למתרחש בעולם המבוגרים.

אלה הן דוגמאות. אין לי ספק שאם לילדים הייתה ניתנת זכות בחירה, הם היו בוחרים בהן ללא היסוס. ה"כלא" הטוב והישן, ששמו בית ספה, נוח להורים, משמר את ההתנתקות הזמנית לה הם זקוקים. משבר הקורונה לימד אותנו, שהרבה דברים שנראו כמובנים מעליהם השתנו, אני מקווה ומאמין שכך גם האופן שבו נרצה לגדל את ילדינו.

אודי מירון הוא איש תקשורת וסופר, יו"ר ומייסד "ענני תקשורת"

טלוויזיה ומשחקים פופולריים - אין צורך בהפרדה הישנה והמוכרת, בין ה"עונש" - הלימוד והשינוי, לבין ה"מתנה" - צפייה בתוכנית טלוויזיה אהובה. הצפייה בתוכנית טלוויזיה, באמצעות מעטפת לימודית העשרתית נלווית, הופכת את החוויה למשחק, מסע מאתגר, במהלכו נדרש הילד למטלות המגרות את סקרנותו וגורמות לו להעשיר את הידע שלו ואת יכולותיו, תיו, בתחום הגדרה ופתרון בעיות. הילד עובר שלב אחרי שלב במסע של גילויים, באווירה משחקית, בתחרות מול עצמו (או מול חבריו) בנושאים שהותאמו לטעמו, כאלה שהמערכת החכמה יודעת שירתקו אותו.

■ **שימוש בדמויות פופולריות לפיתוח דיאלוג וירטואלי** - הדיאלוג עם הדמויות האהובות על הילד מתקיים לא רק במישור האינפורמטיבי, אלא גם במישור הרגשי. הדמויות האהובות, חבריו הדימוניים, מעודדים אותו להביע את עצמו, לחלוק עמם את אשר על ליבו, גם באופנים וברעיונות שהוא לא מרשה לעצמו להביע בפני הוריו או בפני נציגי עולם המבוגרים. אותו.

■ **מערכת ליצירת קליפים של הורים וילדים** - מערכת פשוטה וזמינה ליצירת קליפים יצירתיים בנושאים שונים ומגוונים. המצלמה של היום (בעיקר הסמרטפון) היא העיפרון של פעם- כלי לביטוי יצירתי. קליפים בנושאים שונים ומגוונים ייוצרו על ידי הילד (לצעירים שבהם בעזרת הוריו), ויישלחו

על אתגרי המקצועות העתידיים. אין לי עדיין משה נה סדורה, אך יש לי מרכיבים שאני מאמין שנכון שיהיו שם, להלן מספר דוגמאות:

■ **מערכת AI** - מערכת ניתוח נתונים שתומכת בילה, עוזרת לו להבין את כשרונותיו, מציעה לו דרכים לחזק אותם, תומכת בו במצבי תסכול, עוזרת לו להתגבר על תחושת כישלון, על חרדות. על פי כללי המערכת החדשה אין צורך במבחנים אקראיים, שאמורים לנחש את רמת הידע של הילה, מבחנים שעיקר תפקידם לאיים על התלמיד. מערכת ה-AI יודעת בדיוק מה הילד יודע וגם יודעת מה האתגר הבא והנכון עבורו להתפתחותו.

■ **מערכת למידה המבוססת על תוכניות**

תנו לטאלנטים להוביל

עידן הלימודים הדיגיטליים משרת, במידה מסוימת, את הילדים עם הפרעות הקשב, ומעלה לסדר היום דיון מחודש על הלימודים מרחוק בכלל. נקודות למחשבה ורעיונות ליישום

ד"ר אייל דורון

ד"ר אייל דורון | צילום: עידו איזיק

באותה רמה של שעמום, או חוסר חיבור בסיסי לחומר הנלמד. נותרו לי עוד 400 מילים להסביר מה עושים לדעתי הרגע, וזה המון במאה ה-21.

נקודות למחשבה וליישום

מה זה בעצם "קרוב" ו"רחוק"?

האם המורה שעומדת בכיתה מול תלמיד היושב בשורה הרביעית אכן מלמדת אותו מ"קרוב"? האם היא יודעת עליו פרטים אישיים, חולקת איתו כמה מהפריזות והסודות שלו, משוחחת איתו על החלומות והחידות שלו. עם כמה מהתלמידים היא וורא עושה זאת ואותם אולי היא "מלמדת מקרוב", ואילו עם אחרים היא מנהלת קשר קורטי יותר, ומלמדת אותם "מרחוק", לפחות בהשוואה לאחרים. אם למשל נפגשים המורה ותלמידה דרך הרשת הדיגיטלית, כל אחד בביתו, וכי רקע נראות תמונות אישיות של המורה, או שהכלב שלה קופץ לרגע לפריים, או הבת שלה מתפרצת לחרה. לעיתים נוצרים להם רגעים יותר "קרובים", שלא היו נוצרים אחרת. "קרוב" ו"רחוק" הם ביטויים בינאריים, מוחלטים, ששייכים לעולם אחר, מפעם.

איפה בעצם נמצא בית-הספר?

הנחת היסוד היתה ונשארה שללמוד בכיתה זו יותר - יותר רציני/יעיל/מעמיק/סורי. די. איך יודעים? המערכת מתמקדת בדגש על כיתות הבגרות: לפנות את בית-הספר (מכ"י תות ו'') לטובת אלה שלומדים לבגרות, כל השאר הרי פחות חשוב או שיהיה "מרחוק". הכי תות הנמוכות מגיעות כדי לשחרר הורים לעולם

כל הרברים שחשבנו שעומדים לקרות - אכן התייחסו: חוסר הוודאות השתלט על סדר היום, השינוי הפך למתמיד, קצב האירועים הגביר הילוך ומיומנויות החיים הנדרשות הן בדיוק אלה שהופיעו בכל הרשימות: גמישות מחשבתית, היכולת להסתגל ולהכיל שינויים, היכולת לפתור בעיות, יזמות, תחושת מסוגלות אישית ושינוי פעולה (רשימה נבחרת). דיברנו זה עם זה בכנסים, בעיתונים, בספרים, או בפינות רחוב, ועדיין כשיו הכל קורה. השאלות, למרבה הפלא, נותרו כמעט בעינן: מה עושים עכשיו? איך מגיבים? מה משנים?

בקשר לקשב

אגודת ניצן פרוסה ברחבי הארץ ונרתמת לעזור ולתמוך באוכלוסייה של ילדים עם לקויות למידה והפרעת קשב. אחד הרגשים המרכזיים עכשיו הוא האתגר של תלמידים עם הפרעת קשב, מקרה מסקרן לדיון. הלמידה מרחוק מציבה שורה של סכנות לכאורה, עבור ילדים שזקוקים לליווי וסיוע צמודים. אלא שהדבר המרתק בכל סערת המשבר העולמי הוא התגליות שלא צפינו להן: ילדים עם הפרעת קשב שאופן הלמידה הדיגיטלי לי דווקא משרת אותם. ילדים עם הפרעת קשב מתקשים במיוחד עם שגרה שכופה עליהם לשבת בכיתה הרבה שעות, או לספוג תוכן שהוא לא מגוון מספיק, לא מותח ולא מעניין די הצורך. דבר אחד בטוח: הטכנולוגיה מלאה באפשרויות שטרם עשינו בהן שימוש אמיתי. האתגרים עדיין רבים כמובן, וכל ילד הוא מקרה אחר, בפני עצמו. וכמו שאומרים החוקרים: "לא נמצאה תשובה שנכונה לכולם. אין ילד לקוי למידה אחד שדומה לילד אחר". ואנחנו מזכירים - אין ילד אחד שדומה לילד אחר בכלל ואף-פעם. כל הדיון שהיה פעם נחלתו של "החינוך המיוחד" הפך לדיון כללי ורלוונטי עבור כולם. העולם בהפרעת קשב כללית והגייסה עבור כל הילדים הלומדים, מקרוב ומרחוק, צריכה להיבנות מחדש. כבר שנים ברור שהחינוך המיוחד הוא מקור של השראה לחינוך בכלל. רוב הילדים משתעממים, אבל ילדים עם הפרעת קשב מביעים זאת בקול רם מספיק, או ניכר מספיק, וטוב שכן. הילדים ללא הפרעת קשב מאובחנת, פשוט יושבים בשקט, לרוב

אישי מתאים, להבין איך נכון ומתאים לי, עם מי לשתף פעולה, איך ללמוד חומר חדש, איך לנהל את הלחצים והחששות שלי. ככל שניתן לילדים פחות כללים והוראות (בבית ובבית ספר) - כך נגידיל את הסיכוי שלהם לגדל את השריר הזה. אבל זוהי שרשרת של רצף שאחד מוביל בו אל האחר: חופש למנהלים שנותנים חופש למורים, שנותנים חופש לילדים. חופש בצד אחריות. זה לא פשוט, ומכיל הרבה מתחים של חופש שלא הופך לכאוס, אבל אסור להתעלם ממיומנות הכרחית עבור הילדים שלנו - ניהול עצמי ותנועה עצמאית יותר בעולם.

נ.ב. בזמן שקראתם את הדברים המשיך העולם לרוץ קדימה והיקום - להתרחב באופן אינ סופי. צריך להתחיל לזוז מהר. מילה אחרונה: תנו לטאלנטים בשטח (מנהלים ומורים) לרוץ עם הכישרון שלהם קדימה. הם יתנו לילדים, בתורם, לרוץ קדימה עם החלומות שלהם.

ד"ר אייל דורון הוא חוקר ומפתח חשיבה יצירתית, מומחה לניהול בעולם חסר ודאות

העבודה, והכיתות גבוהות מגיעות כי "בכל זאת צריך ללמוד ברצינות". האם משבר עולמי לא מספיק כדי לטלטל ולחשוב מחדש? האם נכון להניח ש: "כולם לומדים טוב יותר ויסודי יותר באופן פיסי בבית-הספר עצמו?" שוב מרחף החינוך המיוחד כמודל ומזכיר לנו: כל ילד הוא עולם בפני עצמו. בית-הספר נמצא בכל מרחב: בבית, בשכונה, בדרך לבית-הספר, בקורסים דיגיטליים, ביו-טיוב, בטיולים משפחתיים, במפגשים אקראיים, וגם בבית-הספר עצמו, לפעמים.

ניהול עצמי

אם הבנו משהו באופן מטלטל ולעומק, הוא את חשיבותו של הניהול העצמי. אפשר לכתוב זאת בהרבה שמות: ללמוד איך ללמוד, מוטיבציה פנימית, סקרנות אישית, למידה עצמאית (ועוד ועוד). הרעיון הוא שאין יותר מחברת למידה אחת, או ספר לימוד אחד סגור וחתום. בסופו של דבר נדרשים כל ילדה וילד להתנהל באופן עצמאי הרבה יותר: לבחור נושא, לגלות עניין, לסמן מטרה, למצוא מסלול לימוד

השתלמויות לאנשי מקצוע התפתחות מקצועית ואישית באווירה מזמינה בהנחיית טובי המומחים בתחום לקויות הלמידה בארץ

הכשרת מאמנים בשיטת ה-E.C.C.
Emotional Cognitive Coaching

מומחה להוראה
מתקנת באנגלית

מומחה להוראה מתקנת
ואסטרטגיות למידה

הכשרת מאבחנים
דידקטיים

פנים אל פנים ובאופן מקוון (זום) | ההשתלמויות באישור משרד החינוך ומוכרות לשנת שבתון

טל' 03-5372266 | שלוחה 203/202 | kursim@nitzancenter.org

לימוד אישי רגשי

פיתוח עולמם הרגשי והחברתי של תלמידים עם לקויות למידה (ל"ל) והפרעות קשב והיפראקטיביות

פרופ' ציפורה שכטמן

הקשיים החברתיים אבל בחרה לא להתערב "אני למדתי הוראה ולא טיפול, את התחום הטיפולי אני משאירה לאנשי מקצוע". שני התנאים הנדרשים לסייע לתלמידים נעדרו כאן: הנכונות לטפל בנושא והעדר הידע והכלים הנחוצים לחינוך יעיל. כדי ליצור קשר אינטימי ולנהל שיח רגשי, אישי או קבוצתי, מורים צריכים לרצות להיות קרובים לתלמידים ולהיות בעלי מיומנויות מילוליות נחוצות: כיצד לשאול שאלה פתוחה ובכך לעורר שיח (ולא לחסום אותו), כיצד להגיב בשיקוף אמפתי להרגשה של ילד (ובכך לשדר הבנה ותמיכה), כיצד להסביר התנהגות שלילית כדי לנטרל חרדה (במקום איום), כיצד לשדר חיבה במבט, בשפת הגוף ובמגע. המורים מהווים מודל לחיקוי עבור הילדים האחרים ובנוסף עליהם ללמד אותם מיומנויות אלו, כדי לקדם קשר רגשי ביו הילדים עצמם. כיצד להתייחס זה לזה, איך לעזור למישהו להתבטא בפתיחות, איך להעניק תמיכה ועידוד, איך לתת משוב הוגן, וכיצד להגן על האחר. מורים יכולים לפתח את עולמם הרגשי של הילדים באופן ישיר, באמצעות שעורי חינוך ובאופן עקיף באמצעות תכנים לימודיים (הוראה ריגושית), שניהם נמצאו יעילים במחקר החינוכי.

ילדים עם ל"ל והפרעות קשב והיפראקטיביות משועים להזדמנות זו שהקורונה הביאה לנו, השאלה אם קובעי המדיניות יבינו את חשיבותם של יחסים אינטימיים בהתפתחותם של ילדים ויהיו מוכנים להשקיע בפיתוח המורים.

פרופ' ציפי שכטמן | צילום: איציק שבתאי

והיפראקטיביות, פעמים רבות דחויים ע"י עמ"י תיהם, בעיקר בשל הקושי שלהם לקרוא נכון את המפה החברתית. הם נוטים להיות מעורבים יותר בקטטות ותוקפנות ולסבול יותר מבודדות. קבוצה קטנה ואינטימית היא פתרון מעולה עבורם, בתנאי שלמורה יש מיומנויות לנהל שיח רגשי.

הקורונה זימנה לנו הזדמנות ליצור עולם טוב יותר בביה"ס, האם המורים ישכילו לנצל?

לא בטוח. נדרשים לכך שני תנאים: נכונות לעסוק בחינוך ומיומנויות חינוכיות-טיפוליות. באחת הכיתות נוצרה דינמיקה שלילית של קבוצה קטנה – "המלכות" – וקורבנותיה. ביוזמת ההורים נעשתה התערבות חיצונית לשיפור המצב. בסיום ההתערבות השתתפה גם מחנכת הכיתה שנחשבה למורה טובה. מסתבר שהיא ידעה על

קשר אינטימי והם מבוססים על היכרות קרובה ואישית. קשר אינטימי הוא המקור החשוב ביותר לתמיכה רגשית והמעצור העיקרי מפני בדירות. על כן, קשר אינטימי כה חשוב בכל מערכות יחסים: בין בני זוג, בין ילד-הורה, בין חברים קרובים, בין מטפל-מטופל, ומדוע שלא יהיה כזה בין מורה-תלמיד? מי שבמיוחד תלויים בקשר הזה, הם תלמידים המגלים קשיים בתחומים שונים: לימודי, רגשי, חברתי או התנהגותי, כמו למשל תלמידים עם ל"ל והפרעות קשב והיפראקטיביות. אחת הטענות השכיחות בהקשר זה, היא שמורה מתקשה לשלוט בכיתה גדולה וגם להתפנות לתלמיד המקשה. נגיף הקורונה זימן לנו הזדמנות חדשה – קבוצה קטנה. בקבוצה קטנה נוח יותר לתלמיד המקשה, הוא פחות מפריע כך שנמנעים מתחים מיותרים, זו הזדמנות נפלאה להיכרות קרובה לא רק עם המורה אלא גם עם העמיתים.

קשר אינטימי בקבוצה קטנה

אחד החסרונות שנמנים עם הלמידה מרחוק הוא העדר ההזדמנויות לקשרים חברתיים. בתוך קשרים אלו ילדים לומדים ליוזם קשר חברתי, להגיב בהבנה ואמפתיה, לשמור על יחסים חברתיים תוך מניעת קונפליקטים. הקבוצה הקטנה יעילה יותר בהשגת מטרות אלו. הפתיחות, החשיפה האישית, ביטויי הכאב והמצוקה, שמתאפשרים בקבוצה קטנה, מגבירים באופן טבעי את החמלה, ההכלה, ותחושת ההשתייכות והמוגנות. השיח הרגשי מפתח את המודעות העצמית של הילדים, את ההבנה לקשיים שלהם ושל אחרים. ילדים עם ל"ל והפרעות קשב

נגיף הקורונה אילץ אותנו לשנות את פני ההוראה: פחות ישיבה פסיבית, פחות הוראה פרוניטלית, יותר למידה עצמאית, יותר למידה בקבוצות קטנות. שינויים אלו טומנים בחובם, לצד הקשיים הדידקטיים והניתוק הפיסי מביה"ס, הזדמנות פז לפתח את עולמם הרגשי והחברתי של תלמידים בכלל, ושל אלו המגלים קשיים בהתנהלות הבינאישית בפרט. תפקוד בינאישית תקין הוא הבסיס לביטחון העצמי, לתחושת מסוגלות, לתחושת השייכות חברתית, ואף להישגים לימודיים. ילדים עם ל"ל והפרעות קשב וזקוקים נואשות לכל אלו ועשויים להשיגם באמצעות שני ערוצים: קשר רגשי קרוב עם מורים, וקשר רגשי קרוב עם עמיתים.

קשר אינטימי בין מורה-תלמיד

בואו נבחן כמה תלויה הצלחת תלמיד? "יואב השלים דוקטורט בכימיה. מדוע דווקא כימיה, היית טוב בכימיה בתיכון?" הוא נשאל. "לא, הציון הגרוע ביותר שלי היה בכימיה" השיב הנשאל. וההסבר שניתן – "המורה שנא אותי". לחילופין, איריס פנתה ללמוד ספרות על אף הלחץ שהופעל עליה ללמוד מקצוע מדעי, כי אהבה את המורה. זו עובדה די ידועה שהצלחה של תלמיד במקצוע תלויה בקשר עם מורה המקצוע. מה יש בקשר הזה שהוא רב השפעה כ"כ על התלמיד? תלמיד אוהב מורה שרואה אותו, שמכיר אותו אישית, שמבין אותו ברמה אמפתית, שמעריך ומחבב אותו, שהוא יכול לתת בו אמון ולסמוך עליו. אלו מרכיבים של

למידה היברידית, יש דבר כזה!

כיצד משלבים למידה בבית הספר ולמידה מקוונת בבית?

ד"ר מלי דינו

בתקופה בה הבית הופך להיות "שלוחה" של בית הספר, יש להבטיח שהלמידה המתרחשת בו תהיה יעילה, משמעותית ומקדמת, שתאפשר צמיחה אישית והנאה. אי אפשר ללמוד באונליין באותה מתכונת לימודים המתקיימת בכיתה ולצפות לקבל את אותן התוצאות. הקושי לגייס אנרגיה ללמידה גובר כאשר הילד נמצא בבית, ועלול לייצר לו חוויה שלילית. חוויה זו, כאשר תחזור על עצמה, עלולה לייאש אותו ולרפות את ידיו. נשאלת השאלה: כיצד לעודד את המוטיבציה ללמידה וכיצד על המורים וההורים לפעול בתקופה זו?

נצא מנקודת הנחה שהתנאים הסביבתיים מאפיינים שרים ללמידה ביתית (יש מחשב, אינטרנט, חדר שקט וכו'), האם זה אומר שהילדים יצליחו ללמוד בבית? ילדים רבים זקוקים למסגרת, לתיווך בלמידה, לאתגור, לקבלת משוב, עידוד ותמיכה, וכמובן לאינטראקציה חברתית. איך נוכל להבטיח שאלה אכן יתקיימו?

ילדים משתוקקים לקשר חברתי ולפעילויות המשלבות אינטראקציות חברתיות, לכן חשוב שגם פשר להם לעשות בבית הספר את כל מה שנמנע מהם בלמידה בבית. חשוב לשים דגש על מערכות היחסים בין התלמידים בכיתה, לפתח תקשורת אישית ובינאישית ולחזק את הקשר בין המורים לתלמידים, המהווה תנאי הכרחי להנעה ללמידה.

מהמחקר אנו למדים, כי העברת התכנים הבית ספריים הרגילים לאונליין גורמת לירידה בהישגים, בעיקר בקרב תלמידים מתקשים. לעומת זאת, מעבר ללמידה המכוונת לתחומי העניין של התלמידים עצמם, מצביעה על עלייה דרמטית במוטיבציה ועל שיפור ההישגים הלימודיים. המוטיבציה גדלה כאשר לתלמידים יש יכולת שליטה בחומר הנלמד, ומכאן שכדאי להרחיב את האוטונומיה שלהם ולא פשר להם בחירה בתחומי עניין שונים.

מה קורה לילדים עם ליקויי למידה והפרעת קשב? הקושי בהסתגלות ללמידה מקוונת מתעצם פי כמה עבור ילדים עם ליקויי למידה והפרעת קשב. העדר המסגרת והשגרה הסדירה, קשר העין עם המורה, התיווך והסיוע בלמידה, עלולים לפגוע בהם וליצור פערים בלמידה. הורים לילדים עם ליקויי למידה מדווחים כי הלמידה הביתית היא בלתי אפשרית עבורם, הם מאבדים עניין תוך זמן קצר, מתייאשים, והפערים – הולכים וגדלים...

עניין בהם גם ההורים וגם הילד יחוו הנאה. למידה יכולה להתרחש בכל מקום וכל נושא שעולה באופן ספונטני הוא הזדמנות ללמידה חווייתית ומשמעית.

השאיפה היא שההורים יתפכו להיות המאמנים של ילדם. חישבו על מאמן הספורט, שבונה את תכנית האימונים של כל שחקן בקבוצה בהתאם ליכולותיו ולתחומי החוזק שלו, מתוך הבנה שרק חווית הצלחה תוביל להצלחה נוספת. חישבו מה כוחם של העידוד והמשוב המעצים וכמה חשובה הצעידה, שלב אחר שלב, בדרך אל ההצלחה.

כדי שההורים יתפכו להיות המאמנים של ילדם, הם צריכים לפתח גישה חדשה להורות ולרכוש כלים אימוניים שיאפשרו להם לבנות את "תכנית האימונים" שלו בשנה זו. התכנית צריכה להתמקד בחוזקות וביכולות של הילד ולהתחשב בחולשותיו, בתיאום עם הצוות החינוכי בביה"ס. יש לבחור את נושאי הליבה להתמקדות במהלך השנה, במטרה למנוע היווצרות פערים לימודיים ולשלב פעילות פנאי, שתאפשר אינטראקציות חברתיות רבות ככל שניתן. חשוב לבנות את התכנית יחד עם הילד ולהתחשב ברצונותיו, כדי שיהיה שותף לתהליך כולו.

חשוב שההורים לא ירימו ידיים וימצאו את הדרך הנכונה שתשאיר אותם בתמונה, אך מבלי שיעמיסו על עצמם מעבר למה שהם מסוגלים. לעיתים קרובות יש צורך באיש מקצוע שילווה אותם

מתפיסה של הקניית ידע ומיומנויות למורה כמאמן

התפקיד המסורתי של המורה כמקנה ידע מפנה מקום ל- tutoring ולהפיכתו של המורה למאמן של תלמידיו. נדרשת "תפירת חליפה אישית" לכל תלמיד, המותאמת ליכולותיו ולקשייו מחד, ולהזדמנות להתפתחות וצמיחה, מאידך. המורה כמאמן של תלמידיו צריך לבנות את "מגרש האימונים" ובו תחנות לכל תלמיד, שתאפשרנה לו להתקדם שלב אחר שלב, בכדי שיחווה התקדמות והצלחה. כדאי לעודד למידת עמיתים שתומך לתלמידים החוזקים אפשרות לתרום מיכולותיהם ולפתח הרגלי נתינה וכישורי מנהיגות, ואילו לתלמידים החלשים, תאפשר לקבל עזרה מחבריו לכיתה, כאשר המורה אינו זמין לסייע. חלוקה לזוגות או לקבוצות קטנות תאפשר למידה לצד אינטראקציה חברתית. כדאי לתרגל אותה בכיתה ולעיתים גם בלמידה מקוונת.

מה תפקידם של ההורים?

ההורים צריכים לנהל עם ילדם שיח אחר, השונה באופיו מזה שהורגלו לו בעבר, ולהשתחרר מהרפס של עזרה בהשלמת משימותיו לצורך עמידה בדרישות. חשוב לרתום את הילד ולעודד בו מוטיבציה ללמידה מתוך עניין והנאה, להבין מהם תחומי העניין שלו ומה הוא רוצה ללמוד. רוחותו של הילד היא זו שצריכה להנחות אותם, גם אם ילמד פחות. כדאי לקבוע סדר יום ושעות קבועות ללמידה, בתחומי

ד"ר מלי דינו | צילום: סיגל איילנד

ויסייע להם לבנות את המסגרת ולהגדיר מחדש את תפקידם ההורי בעת הזו.

המציאות שנכפתה עלינו דורשת מאתנו לשנות משהו בעצמנו. כמו שאמר פעם הפסיכואנליטיקאי הנודע קרל גוסטב יונג: "אם יש משהו שאנחנו רוצים לשנות בילד, אנו צריכים בתחילה לבחון וליראות אם זה לא משהו שטוב יותר אם ישתנה בנו".

ד"ר מלי דינו היא מנכ"לית אגודת ניצן, מפתחת שיטת ה-E.C.C. לאימון הורים [Emotional Cognitive Coaching]. מחברת הספרים "ההורה כמאמן", "המדריך לאימון הורים" ו"לשחרר באהבה".

הורים, זו הזדמנות לשנות את חייכם תוך 3 חודשים!

אימון הורים בשיטת ה-E.C.C. - אימון רגשי קוגניטיבי
(Emotional Cognitive Coaching)

שיטת אימון ייחודית להורים לילדים עם הפרעת קשב ולקויות למידה אשר פותחה ע"ד מלי דינו, מנכ"לית אגודת ניצן

באמצעות תהליך התערבות קצר מועד, תהפכו למאמנים של ילדכם, תלמדו לסייע לו בהתמודדותו עם האתגרים היומיומיים ותשפרו את האווירה המשפחתית בבית

האימון הינו פרטני, פנים אל פנים / זום | על ידי אנשי מקצוע מומחים מתחומי החינוך, הטיפול והייעוץ, שהוסמכו באגודת ניצן

צרו קשר לפגישת הכרות ללא עלות 03-5372266 | aya@nitzancenter.org

סיגל כהן סקאלי ובתה נעם | צילום: אלונה להב

כל העולם משחק אחד גדול

משחקי קופסה חדשים ללימוד אנגלית שנוצרו כמתנה מאמא לבת וכעת זמינים לכל הילדים ללמידה חווייתית גם בכיתה וגם בבית

ענת יפה

באדו, הסיטואציות המצחיקות, התנוע' תיות הקומית, כל אלו מלהיבים את היל' דים ומזמינים למשחק מלא דמיון ושמחה. בתהליך יצירת המשחקים היו שותפים גם מורים לאנגלית שמתמודדים ביום יום עם תהליך לימוד האותיות והקריאה וכעת המ' שחקים מוצעים לילדי גן וילדי בית ספר יסודי עם משלוח לכל רחבי הארץ. ביניהם תוכלו למצוא:

■ **משחק אותיות ABC** – המשחק מקצר את תהליך השינון ולמידת אותיות ה-ABC והוא גם מציע לילדים אוצר מילים ראשוני באזורים מקוריים מקסימים. המשחק מיועד לילדים סק' רנים בגילאי הגן המעוניינים ללמוד את השפה וילדי בתי ספר יסודי הנפגשים לראשונה עם אותיות ה-ABC.

■ **משחק הרביעיות** – קוראים אנגלית לפי תנועה וצליל. משחק הרביעיות מתוכנן על פי התנועות והצלילים והוא מאפשר תרגול ויישום של הקריאה של מילים שונות, על פי צליליהן. במקביל לתרגול הקריאה על פי הצלילים, היל' דים גם מרחיבים את אוצר המילים וגם נהנים ממשחק מהנה ומותח.

■ **משחק "מילים הן אוצר"** – שני משחקים בא' ריזה אחת לומדים שמות חיות בר, חיות ים, חיות בית, חיות משק, ירקות, פירות, מאכלים ומנות אהובות. המשחקים מותאמים לגילאי 3 ומעלה, וכוללים את רשימת המילים המומלצות בנושא בעלי חיים ומאכלים לכיתות ג-ה.

את המשחקים ניתן להשיג באתר catbadoo.co.il ובאתר יסוד בהוצאת יסוד קאט באדו | 054-6681772 | www.catbadoo.co.il

* המשחקים מיוצרים בשיתוף עם ארגונים המספקים תעסוקה לבעלי צרכים מיוחדים. בפעילותנו אנו בוחרים לקדם עסקים של נשים עצמאיות. משחקי קאט באדו מפותחים ומיוצרים בישראל, בעלי תג כחול-לבן ומפרנסים משפחות בפריפריה.

משחקי קאט באדו לילדי גן ובית ספר יסודי | צילום: אלונה להב

מחקרים כבר הוכיחו שתכנים המועברים כלמידה רב חושית ועל ידי משחק הם השיטה הטובה ביותר ללמוד אנגלית לילדים. משחק הוא חלק מתהליך הלמידה בכל גיל, הוא מאפשר להעז, לאתגר, לאלתר, ליצור פתרונות ולקחת סיכונים מבלי לחשוש מהתוצאות. ההנאה שבי משחק מורימה אדרגלין ודופמין למוח המגבירים ומעצימים את תחושת הסיפוק אצל הילדים.

סיגל כהן סקאלי, אמא לילדה בת 10 שאוהבת אתגרים וחשיבה מחוץ לקופסה, פית' חה בשנה האחרונה משחקי קופסה תחת המותג Cat Badoo שיעניקו לילדכם עולם שלם של אנגלית.

אנגלית זה קאט-ן עליה

"נעם בתי בכל יום מלמדת אותי משהו חדש, ובשנים האחרונות אני לומדת ממנה איך להתאים את חומרי הלימוד לאינטליגנציה המתפרצת שלה, שהרבה פעמים משתעממת ונובלת מול חומרי למידה רגילים. התחלתי לייצר משחקים פשוטים עבורה. מקרטון ביצוע וטושים פשוטים יצרתי עבורה משחקים וכך היא למדה את האותיות והקריאה בתוך זמן קצר. די מהר נעם אמרה לי שזה לא הוגן שרק היא יכולה ללמוד עם המשחקים הכיפיים האלה, ושצריך להכין כאלה לכל הילדים, וככה התחיל להתבשל הרעיון להפיק את המש' חקים בצורה מסחרית!", מספרת סקאלי, העוסקת במתן ייעוץ שיווקי וניהול פרויקטים שיווקיים לעסקים קטנים ובינוניים.

תעשו קאט!

מוצרי קאט באדו הם משחקי קופסה ללימוד אנגלית המתאימים גם לילדים עם קשיי למי' דה, ובהם מככבת דמות מרכזית שנקראת CAT BADOO (החתול באדו), חתול מאויר המעודד את הילדים לשחק וללמוד תוך כדי המשחק. בליווי איורים מקוריים של סיטואציות יומיומיות משעשעות, קאט-באדו מתווך לילדים את נככי השפה, הילדים משח' קים ונחשפים לאותיות ה-ABC, רוכשים אוצר מילים רחב ומתרגלים את הקריאה והכתיבה. ההבעות העשירות של החתול

ecoSUPP
מחברים בין מדע לטבע

מתקדמים לדור החדש של ויטמין B12 B12 MAX ACTIVE

✓ B12 מסוג מתילקובלמין נספג במהירות ונשמר ברקמות למשך זמן רב

✓ מכיל נגזרות פעילות וטבעיות בלבד של B12 וחומצה פולית טבעית

✓ מעלה ערכים במהירות ונספג בצורה אופטימלית

✓ ללא סוכר / ללא חומרים משמרים / ללא ממתיקים מלאכותיים

ספיגה זה כל הסיפור

לרכישה באתר החברה, בבתי הטבע והמרקחת וברשתות הפארם ברחבי הארץ.
לפרטים: 1801-226-226

ecosupp • ecosupp.co.il • orders@ecosupp.co.il

טוב לדעת אנגלית

שליטה בשפה האנגלית מכתיבה את יכולת האדם להתקדם ולהצליח בלימודים אקדמיים ובעולם התעסוקה. סדרת ספרוני הקריאה של "טוב לדעת", היא המפתח לרכישת אנגלית טובה וקלה יותר

יסמין בוקעי

"טוב לדעת" הוקמה מתוך התפיסה שלומד לכל החיים (lifelong learner) הוא בראש ובראשונה קורא לכל החיים (lifelong reader). קורא לכל החיים קורא מתוך מוטיבציה עצמית, מוצא ערך והנאה בקריאה, וכך קורא, לומד ומתפתח לאורך כל חייו. חזונה של החברה הוא להטמיע הרגלי קריאה מהנים ומתגמלים בקרב תלמידי כ"י תות היסודי, מתוך הבנה חשוב לבסס עמדות חיוביות כלפי קריאה באנגלית משלב מוקדם ככל האפשר.

קוראים ונהנים

מחקרים רבים שנעשו בעולם בתחום רכישת שפה זרה קובעים שהדרך האפקטיבית ביותר לשפר את כישורי הקריאה של התלמידים היא דרך קריאה לשם הנאה – Extensive Reading. קריאה כזו מערבת את הלומדים בקריאת כמות גדולות של טקסט בשפה הזרה. בנוסף לחיזוק יכולות הקריאה, המטרה היא שיפור השליטה הכ"לית של הלומדים באנגלית ושיפור העמדות שלהם והמוטיבציה שלהם כלפי השפה.

סדרת ספרוני הקריאה של "טוב לדעת", נותנת מענה מדויק לילדי כיתות ג'-ו' דובי רי עברית, ובייחוד לילדים עם לקויות למידה והפרעות קשב. כל ספר נערך בקפידה כדי לתת לתלמידים חוויית קריאה ולמידה מלאה, ללא צורך בתיווך. הספרונים מסייעים לפיתוח מודעות פונולוגית, פיתוח שטף קריאה וקריאה אוטומטית. הם מעוצבים באופן שמתאים במיוחד לילדים שמתמודדים עם לקויות למידה והפרעות קשב: בכל עמוד איור צבעוני, המסייע להבנת הטקסט ללא תלות במילון. מילים חדשות - מודגשות בגוף הטקסט ומתורגמות בתחתית כל דף. בנוסף יש בסוף כל ספרון מילון נוח שמקל על איתור המילים בספר. והעיקר - התוכן מקורי, חווייתי ומשעשע!

באתר "טוב לדעת", נמצאים תוכן ועזרי למידה נוספים שמטרתם קידום למידה מיטבית ומצוינות באנגלית.

יסמין בוקעי היא מנהלת פיתוח והוצאה לאור בחברת טוב לדעת www.tovladaat.co.il

בעשור האחרון נעשים מאמצים ניכרים לקדם את הישגי התלמידים בישראל בלימודי האנגלית. תכנית הלימודים עברה שינוי משמעותי, ספרי לימוד חדשים נכנסו לשוק, ופורסמו תוכניות לאומיות לקידום שפה דבורה ולחיזוק איכות ההוראה באנגלית. עם זאת, תלמידים רבים חווים קשיים ניכרים בתהליך הלימוד של השפה הזרה. האתגרים המשמעותיים ביותר הם מול מיומנויות אוריינות בסיסיות: קריאה וכתיבה באנגלית. רבים מבוגרי מערכת החינוך מתקשים להתמודד עם מייל באנגלית, עם הוראות באנגלית וכמובן שעם מאמרים אקדמיים - דבר שפוגע בתחושת המסוגלות העצמית וחוייית ההצלחה. לרוב, הם מעדיפים לחמוק מהתמודדות עם קריאה באנגלית ולכן פעמים רבות הם נאלצים להימנע מפעילות מקומות עבודה ועל התפתחות מקצועית.

כל זאת בתקופה שבה אוריינות באנגלית והשליטה בשפה האנגלית מכתיבה את יכולת האדם להתקדם ולהצליח בלימודים אקדמיים ובעולם התעסוקה.

במסגרת שלוש או ארבע השעות של ליימודי האנגלית בבית הספר היסודי, פעילות הקריאה העיקרית באנגלית היא קריאה אינטימית - קריאת טקסט קצרים, ניתוח הטקסט ושימוש בו כדי ללמוד אוצר מילים חדש ונושאים דקדוקיים שונים. ולכן הקריאה באנגלית נחווית כפעולה מורכבת, שדורשת הרבה הכוונה והיערכות, ולעתים אף מתישה ומתסכלת.

פותחים את השער לעולם

אוריינות היא שער לעולם - ומאפשרת גישה למידע, להשראה, לפתרון בעיות, למודעות ולהבנה. קריאה הופכת להיות חלק משמעותי וקריטי מהחיים. אבל יש תלמידים שעבורם קריאה באנגלית היא שער נעול.

מדורים לעידוד קריאה בכיתה ובבית | צילום: מירי חורי

תפקדו את העיניים!

תלמיד שמתפרע בגן, בכיתה או בבית, ואינו מרוכז, מאובחן מיידית עם בעיית קשב וריכוז. לעיתים זו אבחנה שגויה, כשבצעם מדובר בלקות בראייה. בדיקת מיקוד ראייה, יכולה לגלות האם התלמיד זקוק למשקפיים. האופטומטריסטית אורטל ורובל-בסכס, מסבירה מהן בעיות הראייה אצל ילדים שכל הורה צריך לדעת

יובל בן משה

לעיתים, דברים שרואים מכאן לא רואים משם. האמרה המוכרת הזו, נכונה במיוחד כשי מדובר באבחון שגוי של בעיות קשב וריכוז, כשבצעם מדובר בבעיות ראייה אצל תלמידים. "בעיות ראייה שאינן מטופלות (או אינן מאובחנות) אצל ילדים עלולות להיות מאובחנות כבעיות קשב וריכוז, על כל המשתמע מכך", מסבירה האופטומטריסטית אורטל ורובל-בסכס, מומחית אוריטופטיקה - יישור ראייה. לרבריה, חשוב לדעת שבעיות ראייה אצל ילדים מתחילות כבר מלידה, מסיבות רבות. בדיקה וטיפול מתאים הניתן בזמן, ימנע מילדכם נזק עתידי בלתי הפיך.

מה הם הסימנים לבעיות ראייה אצל ילדים?

ורובל-בסכס: "אם הילד טוען שאינו מספיק להעתיק מהלוח למחברת, אומר שהשרות קופצות לו כשהוא קורא, שהוא אינו עוקב אחרי עצם גדול המוצב מולו, סובל מכאבי ראש, כאב עיניים, עייפות, טשטוש ראייה, כפל ראייה ועיניים דומעות, שצורה בות לו העיניים, והוא אינו מפסיק לשפוף אותן, עד שהן הופכות לאדומות, או כשהוא עוצם לעתים תכופות עין אחת. גם אם המורה מתריעה על שינויים בהתנהגותו בכיתה זה סימן, שכן בעיות של חוסר ריכוז יכולות להעיד על בעיית ראייה. דוגמה נוספת: אם הילד יושב בבית קרוב מאוד למסך הטלויזיה, ובכיתה הוא בוחר לשבת קרוב ללוח, כשהוא קורא ספר ומצמיד אותו לפניו".

אילו סוגים של הפרעות ראייה קיימות אצל ילדים?

"פזילה, תנועה לא רצונית מהירה של העיניים, הפרעה בראייה תלת-ממדית הנותנת עין מק לתמונה המתקבלת, הפרעות מיקוד ראייה היכולות להתבטא בקושי לקרוא ולכתוב, עין עצלה וראייה כפולה".

מתי מומלץ לבצע בדיקות ראייה לילדים? "בחיי ילד קיימים מספר צמתים בהם חובה לבצע בדיקות עיניים, וזאת רק אצל רופא עיניים לילדים: בין חצי שנה לשנה, בגיל 3 וחצי ולפני כיתה א'. בגילים אלה הראייה של הילד מתפתחת והיא עדיין בעלת שינוי, לכן - אם מגלים עין עצלה או פזילה, אפשר לטפל בה עד גיל 8.

קיימת דעה שניתן לטפל גם אחרי גיל זה, אבל אז הסיכויים להצלחה הינם קטנים יותר. האבחון האורטופטיקי כולל בדיקת תנועות עיניים, מיקוד, בדיקת פזילה, מדידת תפקוד הראייה הרו-עינית, עין עצלה וראייה כפולה".

מהי בדיקת מיקוד ראייה?

"לעתים קרובות ילד שמתפרע בכיתה או בבית, אינו קורא ואינו מרוכז, מאובחן מיידית עם בעיית קשב וריכוז, אבל במקרים לא מעטים זו אבחנה שגויה. לכן חובה לשלוח את הילד לפני הכל לבדיקת מיקוד ראייה, כיוון שיתכן שהוא בסך הכל זקוק למשקפיים, או שהוא סובל מכך שהעיניים אינן עובדות יחד, או שני הרברים כאחד", מסבירה ורובל-בסכס.

מהו הטיפול המומלץ?

"טיפול אורטופטי בבעיות ראייה אצל ילדים נועד לעזור לילד המטורפל להשתמש בנוחיות בשתי עיניו, ובמידת האפשר להעניק לו ראייה דו-עינית ותחור שת עומק. בקליניקה האורטופטית מתקיימות סדנאות של 10-8 מפגשים של 20 דקות עד חצי שעה כל מפגש. כל זאת באמצעות תוכנות ויזואליות לילד היושב מול מסך גדול, כשהמטפלים מתרגלים אותו תרגילי ראייה עומק וראייה תלת-ממדית באמצעות משחקים המשולבים עם עזרים אופטיים המותאמים לילדים. בנוסף, הילד מקבל סדרת תרגילים לאימון בבית. כיום, בתקופת הקורונה, חלה עלייה בקרב ההורים הבוחרים לרכוש את התוכנה הטיפולית הזו לצורך עבודה ביתית, כשהמטפלים האורטופטים עוקבים מרחוק על הטיפולים הביתיים".

ורובל-בסכס ממליצה לחפש משקפיים בטכנולוגיית Eyephories - ללא מסגרת מגושמת ובולטת, עם מוטות וגשר עשויים מפלסטיק גמיש, המתעגלים מאחורי האוזניים לחיזוק היציבה, בגוני מסגרות שקופים למחצה. העדשות עמידות לשבר, והן מתאימות במיוחד לילדים אקטיביים, המתביישים במשקפיים, שכן הם כמעט בלתי נראים על הפנים.

"ורובל אופטיק ג'וניור", חנות המשקפיים לילדים בדיונגוף סנטה, מעוצבת בשפת הילדים, בגובה העיניים ומשקפת את עולמם.

אורטל ורובל-בסכס | צילום: יח"צ

מיומנויות חיוניות להצלחה בלמידה מרחוק בקרב תלמידים עם אתגרי למידה, קשב וריכוז

ד"ר עדיט מני איקן | צילום: ארנון איקן

ד"ר טל בר-גר | צילום: רז טיקוצ'ינסקי

ד"ר רחל זורמן | צילום: אילן זורמן

למידה מרחוק, שהפכה לצורך השעה, מחייבת פיתוח מיומנויות לכלל התלמידים, אך מתחדדת כשמדובר בתלמידים עם אתגרי למידה. לימודים בשגרה ובחירום כשהרחוק הוא הקרוב החדש

ד"ר רחל זורמן, ד"ר טל בר-גר - טיקוצ'ינסקי וד"ר עדיט מני-איקן

כישורי תקשורת בינאישית
טיפול קשרים חברתיים עם עמיתים ומורים חיוני לתחושה של שייכות, שקשורה למוטיבציה ולהישגים לימודיים. בלמידה מרחוק, כאשר תל-

באופנים שונים והעלאת פתרונות מגוונים, מפתח חים למידה פעילה. בתקופת הקורונה, נמצא שככל שהלמידה פעילה יותר, גדלה שביעות הרצון מל-מידה מרחוק.

מיומנות זו הינה חיונית לאור ממצאי חוקרות מכון סאלד (מני-איקן, בשן ודהן, 2017), לפיהם הסביבה הטכנולוגית עלולה להציף בגירויים שיובילו להתנתקות מהנושא הנלמד. לפיכך, רצוי לסייע לכל התלמידים, ובמיוחד לתלמידים עם אתגרי קשב וריכוז, ליצור מסגרת פיזית שתאפשר להם להתרכז בלמידה בהתאם לצורכיהם. חשוב שיעצבו בעצמם את פינת הלמידה עם מינימום הסחות, באמצעות שימוש באזניות המנטרלות רעשים חיצוניים. כדאי לתכנן אלו חומרי למידה יהיו זמינים לתלמידים, כולל הקלטות של שיעורים מתוקשבים שמאפשרים ללמוד בקצב שלהם. רצוי לקחת הפסקות קצרות במהלך הלמידה ולשמור על קשב גבוה.

אוריינות מידע

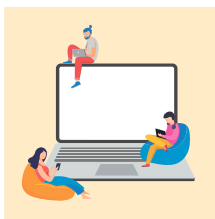
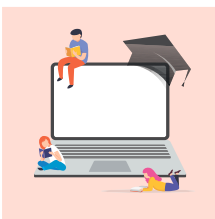
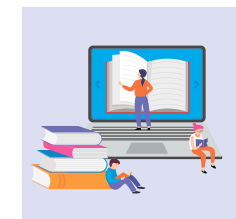
צוות מכון סאלד (מני-איקן, בר-גר-טיקוצ'ינסקי, וולף, 2018; 2020) וחוקרים בחו"ל מצאו שאוריינות מידע כוללת מקבץ כישורים כמו איתור מידע, ניתוחו וסיכומו, יצירת מסמכים שיתופיים, והצגת תוצרי למידה דיגיטליים.

לעיתים קרובות, קשה לתלמידים עם אתגרי קשב וריכוז לכטא את הידע בתוצרים כתובים, הנדרשים בבית הספר. ממצאי מחקרים בחו"ל מורים שהשימוש בטכנולוגיה מסייעת (assistive technology) מאפשר לתלמידים אלו לבצע את המשימות הבאות באופן אפקטיבי:

- איסוף וניתוח אופן של מידע.
- שיתוף עמיתים במסמכים דיגיטליים, תוך שימוש בחוקות לסייע לעמיתים לרכוש ידע ומיומנויות.
- שיפור פרודוקטיביות באמצעות מגוון של תוצרי ידע בערוצי תקשורת, כמו סרטונים, מצגות, אנימציה, יישומונים ומשחקי מחשב.

כישורי למידה פעילה

למידה פעילה קורית כאשר לתלמידים תפקיד משמעותי בלמידה, ולא רק הקשבה ושינון. מחקר שערך מכון סאלד בבתי ספר "חכמים" (מני-איקן, בר-גר-טיקוצ'ינסקי ובשן, 2015) מצא, ברומה למח"קרים בחו"ל, שאיסוף מידע, הגדרת וניתוח בעיות

מידים נמצאים זמן רב בביתם, חיוני לתת תמיכה רגשית לתלמידים בשיחות תקופתיות. כן חשוב ליזום למידה שיתופית באמצעות עבודה בקבוצות, זימון משחקים ופעולות חברתיות קבוצתיות ב'זום'.

זיהוי ופיתוח חוזקות

איתור ושימוש בחוזקות כדי ללמוד נושאים שמעניינים את התלמידים באופנים ובתוצרי למידה שונים, כמו סרטונים, אנימציה, מצגות ודימויים, מביאים לתחושת מסוגלות עצמית ולהישגים לימודיים גבוהים יותר. לפיכך, חשוב לאפשר לתלמידים לחקור נושאים ו/או תחביבים אהובים, ולסייע להם להשתמש בחוזקות שלהם כדי לספק חוויות של התמודדות מוצלחת עם אתגרים ולהעצים אותם. לסיכום, הצגנו מיומנויות החיוניות ללמידה מרחוק לכלל התלמידים. אך לתלמידים עם אתגרי למידה, מיומנויות אלו הינן קריטיות להצלחה בלמידה. זאת ועוד, פיתוח מיומנויות חברתיות-רגשיות חשוב במיוחד לאוכלוסייה זו. לפיכך, למורים תפקיד חשוב ומכופל בהתייחסות לתלמידים עם אתגרי למידה, הן בשגרה והן בשגרת החירום.

לפיכך, חשוב לספק לכל התלמידים, ובעיקר קר לתלמידים עם אתגרי קשב וריכוז, פעילויות חווייתיות, כמו משחקים, סרטונים, או חידונים, לערב אותם בלמידה בערוצי תקשורת שונים ולהעלות את המוטיבציה שלהם ללמוד השירות הפי-סיכולוגי-ייעוצי ואגף לקויות למידה והפרעת קשב (2020) וחוקרים בחו"ל ממליצים על תכנון שיעורי רים בלמידה סינכרונית ב'זום' בחלוקה ליחידות זמן קצרות, כאשר בין היחידות, מציעים משחקים מקי-וונים, חידונים, שאלות פתוחות וסרטונים, שיספקו למידה חווייתית מהנה ופעילה.

זיהוי צרכים וקבלת עזרה

בהתמודדות עם אתגרים בלמידה מרחוק, חיוני לטפח מודעות בקרב כל התלמידים, לצורך בסיוע ובהתנסות בקבלת עזרה ממקורות שונים, כמו ממוריהם וממקורות מתוקשבים. בקרב תלמידים עם אתגרי למידה, קשב וריכוז, צורך זה עז יותר, שכן, רבים מהם מתמודדים עם פערים במיומנויות וידע. לכן, רצוי לתכנן סיוע באמצעים דיגיטליים, כמו צ'אט, מקורות דיגיטליים שונים, ושאלות שאלות באופן תדיר, כדי לעקוב אחר ההתקדמות הלימודית והחברתית - רגשית.

שתי המיומנויות החברתיות-רגשיות הבאות חיוניות להצלחה בלמידה מרחוק לכל התלמידים, אך בעיקר לתלמידים עם אתגרי למידה, קשב וריכוז.

מה קורה כאשר נגיף זעיר ונחוש תוקף את המין האנושי ומשנה את המציאות שלנו? מה מתרחש כאשר בתי הספר נסגרים והתלמידים והמורים "מתראים" במחשב או בטלפון? מה דרוש כדי להצליח בלמידה מרחוק, בקרב תלמידים עם אתגרי למידה, קשב וריכוז?

צוות החוקרים במכון הנרייטה סאלד בירושלים, אשר עוסק במחקר, מרידה, הערכה וחשיבה אסטרטגית לקידום החינוך והחברה בארץ, חוקר סוגיות אלו בשנים האחרונות. במאמר זה נציג ממצאי מחקרים אלו ומחקרים אחרים בחו"ל. מכיוון שבמכון סאלד מבצעים מחקר יישומי, נתייחס למשמעותם של הממצאים להתאמת הסביבה החינוכית והחברתית לצורכי התלמידים האלו.

מהן המיומנויות החיוניות להצלחה בלמידה מרחוק בקרב כל התלמידים?

מחקרים במכון סאלד (בר-גר-טיקוצ'ינסקי, כהן, חדה, ומני-איקן, 2020) מצביעים על חמש מיומנויות הקשורות ללמידה מוצלחת (www.szold.org.il). המיומנויות כוללות כישורים כמו: ניהול זמן, בניית סביבה ללמידה מרחוק, אוריינות מידע, למידה פעילה ומציאת סיוע הולם.

מהן המיומנויות החיוניות להצלחה בלמידה מרחוק בקרב תלמידים עם אתגרי למידה, קשב וריכוז?

ניהול זמן עצמאי

ניהול זמן חשוב לכל התלמידים, קל וחומר לתלמידים עם אתגרי קשב וריכוז, שרעתם מוסחת בנקל. לכן, מציעים השירות הפסיכולוגי הייעוצי ואגף לקויות למידה והפרעות קשב (2020) וחוקרים בחו"ל, לפתח את כישורי ניהול הזמן באמצעים כמו שימוש במערכת ממוחשבת המפרטת משימות בכל תחום. רצוי שקביעת לוחות הזמנים לביצוע המשימות תיעשה בהתאם לתיעודן של חשיבות ורחיפות שייכנו יחד עם התלמידים, כדי שיחוו את אחריות כלפי הלמידה.

בנייה עצמאית של סביבה ללמידה מרחוק

כתבות המאמר הן: ד"ר רחל זורמן, מנכ"לית מכון סאלד, ד"ר טל בר-גר-טיקוצ'ינסקי, חוקרת בכירה במכון סאלד, ד"ר עדיט מני-איקן, מנהלת מחלקת מחקר, הערכה ואסטרטגיה במכון סאלד

שלום יצירותיות, להתראות מידע

יצירותיות היא המפתח לקידום האנושות. תגליות, המצאות ורעיונות - כל אלו מקדמים אותנו ומשפרים את איכות חיינו. מערכת החינוך משתנה והופכת יצירתית יותר

גילי (אביגיל) כהן

גילי (אביגיל) כהן | צילום: פרטי

השינוי במטרות הלמידה דוחף את מערך כת החינוך להשתחרר מהקניית הידע שמבוצעת בצורה המסורתית, ומעניק אפשרות לקדם ולטפח יצירותיות.

אך לא זו בלבד. לצד השינוי במטרות הלמידה שנכפו על מערכת החינוך, מתגבש בימים אלו מבנה הוראה חדש - למידה היברידית. מבנה זה אף הוא תומך בחינוך ליצירותיות.

למידה היברידית עוסקת בשילוב של מגוון דרכי הוראה ולמידה. הלמידה הפרונטאלית המסורתית היא רק דרך אחת מיני רבות ללמידה; כעת נוספו גם למידה מרחוק, באופן סינכרוני (כלומר תלמידים מול המורה בזום או דומיו) וא-סינכרוני (תלמידים בעבודה עצמית או קבוצתית בבית וצ'פיה בשיעורים וסרטונים), הדרכות פרטניות מרחוק ואף סביבות למידה שונות ומנותקות מבתי הספר, במרחבים הפתוחים.

כיצד ניתן לטפח יצירותיות בלמידה היברידית?
ישנן משימות אותן ניתן לשלב בלמידה היברידית כדי לטפח יצירותיות, ביניהן פתרון בעיות מורכבות, מענה על שאלות הדורשות חקירה והתבוננות, יצירה של מוצר חדש ומקורי ועוד. כדי להצליח באותן משימות נדרשים שלושה מרכיבים: קבוצות קטנות, מרחב פיזי משתנה והמורה כמלווה.

■ משימות אלו מתקיימות בדרך כלל בזוגות או בקבוצות קטנות, כיוון שרעיונות מתפתחים וצומחים בקבוצות של אנשים. תלמידים מעלים רעיונות וחב

יצירותיות היא המפתח לקידום האנושות. תגליות, המצאות ורעיונות - כל אלו מקדמים אותנו ומשפרים את איכות חיינו.

למרות קריאות הנשמעות השכם והערב, להיטמיע חינוך ליצירותיות במערכת החינוך, נדירים בתי הספר אשר מחנכים ליצירותיות כדבר שבשגרה. בעלי עניין רבים בתחום החינוך מביעים לעיתים קרובות אכזבה ואף תסכול מכך שהנושא אינו מקור דם הלכה למעשה בשטח. ניתן למנות גורמים רבים בגללם בתי הספר לא מחנכים ליצירותיות, מרביתנו יכולים להצביע על אחד או שניים מהם לפחות. אחד הבולטים שבהם הוא ההתנגשות בין השקעת זמן בפיתוח יצירותיות לבין תהליך הקניית הידע בבתי הספר. "להספיק את החומר" לא עולה בקנה אחד עם טיפוח יצירותיות. תהליך יצירתי הינו ארוך, לא דווקא מובנה ותוצאותיו אינן ידועות מראש למורה ולתלמידים כאחד. כדי לזכות בתהליך יצירתי משמעותי לטווח הארוך, נדרש לוותר על רכישת ידע בטווח הקצר ועל תוצאות מהירות ומיידיות. היכולת להכיל תהליך ארוך, המלווה בחוסר וודאות, תוך ויתור על קטיפת פירות באופן מיידי, מהווה מכשול משמעותי המונע את הטמעת החינוך ליצירותיות במערכות חינוך. החרשות הטובות הן, שבימי הקורונה מערכת החינוך משתנה ומביאה הזדמנויות לפיתוח יצירותיות.

מערכות למידה משתנות

המגיפה הנוכחית ואיתה גל הלמידה מרחוק ששטף את כולם, אנשי חינוך, קובעי מדיניות, חוקרים, תלמידים והורים, הביאה לחשיבה מחודשת על מטרות הלמידה. סדרי העדיפויות בלמידה השתנו, הידע והתוכן הפרדגוגי הושמו בצד במידה רבה ובמקומם הובאו למרכז הבמה טיפוח מערך כות היחסים בין מורים לתלמידים והחשיבות של פיתוח לומדים עצמאיים. הידרה בזמינותו השוטפת של המורה כמקור מיידי לתשובות לשאלות התלמידים מאלצת את התלמידים למצוא תשובות לשאלות בכוחות עצמם, ומאלצת את המורה למצוא את הדרך ללוות אותם בדרך, תוך יצירת קשרים אישיים קרובים גם מרחוק.

במידה רבה התנאים שאותם שואפים אנשי חינוך להעניק לתלמידים אלו כדבר שבשגרה. מצבים אותם ניסו אנשי חינוך לייצר בעידן הטרם-קורונה יכולים כעת להסתדר מעצמם בבואנו לטפח יצירותיות במבנה ההיברידית: יצירת הפסקות בלמידה הפורמאלית המונוטונית, התמודדות עם קבוצות גדולות וחלוקת קשב בכיתה העמוסה, למידה מתוך התנסות פעילה ולא מתוך שינון וכמובן, המורה כמלווה ולא רק כצינור להעברת ידע.

חרוות היצירה של יש מאין והכיף שבחדרנות מעוררים מוטיבציה בקרב כלל אוכלוסיית התלמידים, ועל אחת כמה וכמה, יכולים ליצור מודל הצלחה לתלמידים עם לקויות למידה והפרעת קשב ולסייע בתהליכי הלמידה והצמיחה שלהם. זהו הזמן של המורים לעודד את התלמידים לשאול שאלות, לחפש בעיות ולמצוא פתרונות, ולבצע זאת, גם בכיתה, גם בבית, גם מחוץ לבית, בשכונה, עם החברים.

ריהם לקבוצה ממשיכים ומשכיחים אותם; רעיון של אחד הוא הבסיס לרעיון של האחר. בבסיס תהליכים אלה נמצאים הפריה הדדית, קשר וחיבור בין אנשים. ■ מרחב פיזי משתנה יכול לרענן מחשבה מקורית וזוויות מחשבה אחרות. התבוננות בבעיות ממקור ראשון, בחינת תופעות המתרחשות בשטח, קבלת השראה ממרחבים שונים, כל אלו ועוד מקדמים חשיבה יצירתית.

■ תפקידו של המורה משתנה ממעביר ידע לתומך ומלווה, המורה כמאמן. בתהליך יצירתי, המורה משמש כמלווה לתלמידים המסייע להם בהצבת מטרות, ביצירת סדר וארגון, בהתמודדות עם קשיים ותסכולים ובגיבוש דרכי עבודה.

סביבת למידה המיטיבה עם תלמידים עם לקויות למידה

שלושת המרכיבים הללו יכולים לסייע בתהליך כי למידה של תלמידים עם לקויות למידה בכלל, ועם הפרעת קשב וריכוז בפרט. עבור תלמידים אלה טמונה במצב החדש הזדמנות נפלאה. התנאים הנדרשים כדי לטפח יצירותיות בלמידה היברידית הינם

גילי (אביגיל) כהן היא דוקטורנטית בבית הספר לחינוך באוניברסיטת בר אילן

אמא, אמרו לך שילדך לא מצליח להשגות כללים?

אנחנו חושבים שהוא יצירתי

רק אבחון מקצועי יסייע לילדך לממש את הפוטנציאל שלו

אגודת ניצן הינה הגוף הותיק והמוביל בארץ לאבחון וטיפול בילדים ובוגרים עם לקויות למידה והפרעת קשב

לייעוץ מקצועי ללא עלות התקשרו *2391

המיוחד הוא הנורמטיבי

תארו לכם עולם שבו המורים מלמדים את הילדים, הילדים מלמדים את המורים והילדים מלמדים זה את זה ולומדים זה מזה. עכשיו הזמן, להפסיק לדמיין ולכונן עולם כזה

ד"ר ענבל בכר-כץ

ד"ר ענבל בכר כץ | צילום: רויטל ליטבק

בבית הספר היסודי למדתי לפני כארבעים שנה. למדתי בכיתה רגילה, אך היו בה תלמידים רבים עם צרכים מיוחדים. לכל אחד צורך מיוחד ואחד לכאורה, כיתה נורמטיבית. אני, לדוגמה, הייתי וגי שארתי לקוית למידה. רכשתי את כישורי הקריאה רק כשהייתי בכיתה ג'. תסכולים אינסופיים, ירידה בביטחון העצמי ותחושת חוסר מסוגלות אישית ליוו אותי לכל אורך שנות בית הספר. כל אלו השפיעו על הסטטוס החברתי שלי. מי שגילה את הלכות שלי, צחק עלי. חברתי לספסל הלימודים התקשתה ליצור קשרים חברתיים, אך היו ילדים עם צרכים מיוחדים שבלטו יותר. אחד התלמידים בכיתה נראה שונה, התנהג שונה, דיבר שונה ולמד שונה. לימים התברר שהייתה לו מוגבלות שכלית גבולית. בשנות השבעים של המאה העשרים מו"שג השילוב לא היה מוכר ולכן כל תלמיד בכיתה, בדרוכו, התמודד עם הסיטואציה באופן שונה. מאחר שלא הייתה מודעות ולא דובר על שילוב, גם המושג הכלה לא היה מוכר וילדים רבים חשו כאב רב.

קפסולות מיוחדות

בגיל צעיר זה, חוסר ההבנה לגבי האופן שבו יש לפעול, לסייע לאחר ואולי לעצמך, גרם לכך שאינטואיציה אישית הובילה את המהלכים של כל תלמידי דבר שלימים יעוגן ויוגדר בחוק השילוב על תיקוני הרבים.

במסגרת תפקידי כמדריכה פדגוגית במכללת לוינסקי לחינוך, אני פוגשת פנים שונות ומגוונות של שילוב. שיה עם אנשי חינוך מביא אותי לחשוב על מידת היעילות וההצלחה של השילוב בכל מודל שבו

תיכתב תל"א (תוכנית לימודים אישית) ולא רק לי" לדי החינוך המיוחד, שכן לכל ילד צרכים ייחודיים. עולם שבו כל מערכת החינוך בנויה בקפסולות נורמות, עולות ויורדות, מתרחבות ומתכווצות. מסי פר הילדים משתנה בהתאם לצרכים המשתנים של התלמידים ושל המערכת. כל קפסולה בנויה כטיפה אחת ענקית ושקופה שאפשר לראות את המתרחש בה וגם דרכה. בכל טיפה יהיו ילדים מהחינוך המיוחד עם הסייעות שלהם במידת הצורך, וילדים מהחינוך הרגיל. הטיפות תהיינה מודולריות ותשת"ינה בהתאם למטרות שהוצבו בתל"א של כל הנוכחים בקפסולה, כולל מטרות תפקודיות וטיפוליות ומטרות למידה למבחני הבגרות וכדומה.

קפסולות העתיד

תארו לכם עולם כזה, כשבכל קפסולה המורים מלמדים את הילדים, הילדים מלמדים את המורים והילדים מלמדים זה את זה ולומדים זה מזה. בעור"לם זה, לצד כל קפסולה כזו של תלמידים, תהיה קפסולה או חיבור של קפסולות של מורים, חלקם מהחינוך הרגיל וחלקם מהחינוך המיוחד ובה יקבלו הכשרה וליווי מקצועי, ומעליה קפסולות מנהלים הן מהחינוך הרגיל והן מהחינוך המיוחד, וכן הלאה. כיצד תקופת קורונה, שגרמה לרעידת אד"מה משמעותית בארץ ובעולם, יכולה להוות קרש קפיצה תפיסתי ויישומי בעולם החינוך? הלמידה בקפסולות מצומצמות, העומדת בבסיס הצורך לרייחוק חברתי, עשויה לסייע ביישום הרעיון האוטופי שהצגתי קודם ולהשיג באופן משמעותי וטבעי יותר את מטרת השילוב על כל מורכבותו. המבנים הפיזיים של בתי הספר, הן מהחינוך הרגיל, הן מהחינוך המיוחד, הם אלו שיהוו את הכלי שיכיל את כל

טיפות הקפסולות הנושמות. הרכב הקפסולה יש"תנה בהתאם לצרכים, כך שלמידה למבחני הבגרות תיערך בקפסולה המיועדת לכך עם תלמידים שזוהי מטרתם המשותפת, טיפולים שונים הקשורים לסל שמקבל כל תלמיד מהחינוך המיוחד יהיו בקפסול"ה אחרת במהלך היום, תלמיד עם לקות למידה שזקוק לסיוע מבחינת אסטרטגיות למידה, ילמד בחלק מסוים של היום בקפסולה המתאימה לצר"כיו וביתר היום, הקפסולות יהיו מעורבות והלמידה תתבסס על היבטים חברתיים ולימודיים. כך ניתן יהיה ליצור את המודולריות של הקפסולות בהתאם למטרות של כל אחד מהתלמידים ולקדם כל תל"מיד מנקודת המוצא שבה הוא נמצא, תוך צמיחה ורווח משמעותי של כולם. הרווחים העיקריים הם הסתגלות לשינויים, חווית התרומה וההירתמות לחברה ואולי אף הבנה כי דרכי ההוראה והלמידה שהיו מקובלות עד היום צריכות להשתנות ולהיות מותאמות למודל החדש.

דמיינו עולם שבו בעוד 10-20 שנים אותם תלמידים שלמדו בקפסולות הללו יהיו החלק הארי של החברה הישראלית. הקפסולות שבהן שהו עם תלמידים ברמות שונות ועם צרכים מגוונים לימד"דה אותם ערכות הדדית מהי, הכלה וקבלת האחר, נתינה וסובלנות. אלו הם הערכים שנרצה לראות בקרב בני הדור הבא ובאמצעות נוכח לחברה אית"נה ומכילה.

שנים רבות דמיינתי עולם כזה. מי ייתן שתקור"פת קורונה תזמן לנו בסיס לשינוי והחלום יהפוך למציאות.

ד"ר ענבל בכר-כץ היא מרצה בתוכנית לתואר ראשון בחינוך מיוחד במכללת לוינסקי לחינוך

שנה של אוטונומיה וחינוך

שתתחדש עלינו שנה עם פחות הוראה ויותר למידה.
פחות תחרות ויותר חינוך

מיכאל בן שטרית

מיכאל בן שטרית | צילום: אתי פריד

שנים רבות נשמעות מצד המנהלים והמורים בישראל, צמד המילים "מנחיתים עלינו". המטה של משרד החינוך קובע את היעד ואת הדרך אליו. הכל נקבע במשרדים בירושלים ונשלח אל השטח בהנחיות, הוראות, צווים, חוזר מנכ"ל וחוזר חלילה. הצוותים החינוכיים טובעים במבול ההנחיות שמומטר עליהם. זה נכון אבל לא מדויק. בתוך מבול ההנחיות יש גם אוטונומיה שהמשרד מאפשר. יש פיקוח יתר וניהול יתר מצד המשרד, אך יש גם אפשרות לעשות את הדברים אחרת. אולי זה מעט, אבל המשרד מאפשר יזמות ויצירתיות. ניהולית בית ספר. כשמרדתי, יזמתי והובלתי, אישרו לי לפי עול ודברים קרו. היה לי טיעון מנצח: "נתתם לי אחריות, אני דורש גם סמכות". משרד החינוך שם גדרות ובו זמנית מעלה על נס, מפאיר ומרומם מנהלים ואנשי חינוך פורצי דרך.

משבר הקורונה הוביל את משרד החינוך להעביר יותר אוטונומיה למנהלים לנהל את ההתמודדות בשטח. זו מתנה. זו הזדמנות. את האוטונומיה הזאת צריך להמשיך ולהעניק תמיד. כי אוטונומיה כוללת בתוכה אחריות וסמכות. כשנותנים לאנשי החינוך את הסמכות לבחור, להחליט ולפעול, הם גם לוקחים את האחריות אליהם.

רק אוטונומיה מעוררת יזמות, יצירתיות, חדש

מערכת של הוראה או של חינוך?

במהלך העשורים האחרונים מערכת החינוך הפכה יותר ויותר למערכת של הוראה. הוראה לקראת מבחני מיצ"ב, פיז"ה ובגרורות. מערכת החינוך הפכה למערכת סינון ומיון של האוניברסיטאות. וכאשר המפקחים, המנהלים, המורים, הגננות והסייעות נמדדים על פי הישגים כמותיים, נזנחים ההישגים האיכותיים. נזנח החינוך. אמנם חינוך קורא עדיין בכל רגע בכיתה או בגן, אבל זה קורה למרות ובזכות היכולת של המנהל, המורה והגננת להתעלות מעל הדרישות והמספרים ולהעניק חינוך. שנת הלימודים הבאה יכולה וצריכה להיות שנת החזרה לחינוך. שנה שבה תינתן למנהלי אגפי

חינוך הוא עמוד השדרה של הדמוקרטיה ואילוף הוא עמוד השדרה של הדיקטטורה

כי דמוקרטיה היא לא רק הצבעה בקלפי. היא קודם כל חירות, שיוויון ואחריות. ובאשר להישגים - ניהולית תיכון לנוער בסיי כון והמורים המופלאים שעבדו לצידי הובילו את התלמידים להישגים לימודיים יוצאי דופן. מסתבר שדווקא חינוך ערכי וכישורי חיים מביאים לתוצאות לימודיות טובות יותר. כשמעניקים לתלמידי חינוך ולא רק הוראה, כשמטפחים אצלם את תחושת המסוגלות ואת הערך העצמי, כשהם מקבלים את המענה ללקויות הלמידה, ההישגים הלימודיים מגיעים מהר מאוד. כי הבגרות לא יכיר לה להיות המטרה. היא צריכה להיות התוצאה של חינוך ומיומנויות למידה.

שנת הלימודים הבאה היא הזדמנות נהדרת לאוטונומיה בחינוך. תנו לאנשי החינוך לבחור את הדרך, הם יודעים לעשות זאת!

מיכאל בן שטרית הוא איש חינוך ויוזם חברתי עם סיפור חיים מעורר השראה, לשעבר מייסד ומנהל תיכון ברנקו וייס מודיעין. כיום יועץ ארגוני למערכות חינוך ומרצה על מנהיגות, מצוינות וחינוך

החינוך ברשויות אוטונומיה ארגונית, ולמנהלי בתי הספר והגננות אוטונומיה חינוכית. מהר מאוד נראה את היצירתיות, היוזמות והעשייה מונעים מתוך תקווה. נראה את האור בעיניים. הנשמה החינוכית והלב הגדול, שהביא אותם לעסוק בחינוך, יפעם שוב ויניע את המעשה החינוכי.

התוצאות הקשות של משבר הקורונה עוד לפי נינו: אסון כלכלי אבטלה, אבדן הכנסה להורים, התפרקות של משפחות ובתים, אובדן הבטחון האישי ואיבוד האמונה במוסדות השלטון והמדינה, עלייה בפשיעה, באלומות, בנתמכי רווחה, שיטור ומאסר.

יותר מכל שנה אחרת, שנת הלימודים הבאה צריכה להתמקד בכל הטוב והחשוב בחינוך ערבי, כישורי חיים, סולידריות ואחריות חברתית. תמיד האמנתי שחינוך לאזרחות חשוב מאוד, אבל עכשיו הוא החשוב ביותר. כשהכאוס הפו ליטי הוביל את החברה הישראלית לשסעים ושנאה, יש להשקיע בחינוך הדמוקרטי יותר מכל. אם כבר בגרורות, אז 5 יחידות באזרחות.

המורה כמאמן - הקניית כלים אימוניים למורים

תקופת הקורונה העלתה במלוא העוצמה את הצורך בהעצמת המורים וביצירת תקשורת מיטיבה עם התלמידים והוריהם. התכנית מעניקה למורים כלים אימוניים שיסייעו להם בבניית אמון, ביצירת תקשורת מקדמת ואקלים כיתה המעודד התפתחות ולמידה.

פותחה על ידי ד"ר מלי דנינו, מנכ"לית אגודת ניצן ומבוססת על שיטת ה-E.C.C. (Emotional Cognitive Coaching) לאימון רגשי קוגניטיבי

תכנית מס' 1967 במסגרת תכניות הכלה והשתלבות של משרד החינוך
אפשרות להשתלמות מוסדית בפסגה • סדנאות בודדות במימון עמותת המורים

טל' 03-5372266 | kursim@nitzancenter.org

מעגל הקסמים

במשבר הקורונה מערכת החינוך תיבחן ביכולת לייצר חוסן ואמון, בין המעגלים השונים - מערכת החינוך, ההורים והתלמידים

קובי זמיר וד"ר יואב הלר

מגפת הקורונה, ששינתה ללא היכר את חיינו בתחומים כה רבים, מציבה גם את מערכת החינוך מול מציאות סבוכה, הדורשת התנהלות אחרת מן העבר ופתרונות יצירתיים בהתאם.

בימים כתיקונם, ההיערכות לפתיחת שנת הלימודים מתחלקת ל-3 רבדים: הרובד הראשון הוא תכלית הלמידה - רובד חשוב ששם במרכז את שאלת 'הלשם מה?'. לרוב, לאחר שהסתיים הדיון בסוגיות שמרכיבות את הרובד הראשון, המערכת צונחת כמעט מיד לרובד השלישי, שהוא השלב התפעולי/אופרטיבי. במילים אחרות, אם הרובד הראשון עסוק ב"לשם מה", הרובד השלישי עסוק ב"איך". ברוב המקרים אנו נמנעים מלתת את הרעת לרובד מאוד משמעותי, שנמצא בתווך ביניהם, "מה" ו"עם מי". רובד זה מתעסק בגיוס וברתימת צוותי החינוך, ובחיוזוק הקשרים בין המעגלים השונים: משרד החינוך, הרשות המקומית, בית הספר והקהילה.

אנו טוענים כי בזמן שמגפת הקורונה משתוללת, הרובד השני - זה המייצר את החוסן של מערכת החינוך ואת האמון בין חלקיה השונים - הופך למפתח לתפקוד מיטבי של המערכת הנמצאת במשבר. בימים אלה יש להציב את האמון והחוסן

בראש סדר העדיפויות שלנו, ולדאוג שאנשינו יצליחו להתמודד עם אתגר זה. השאלה החיונית העומדת על הפרק היא, כיצד נצליח לרתום את מרכיבי מערכת החינוך - מנהלים, מורים, תלמידים והוריהם - להתמודדות עם אי הוודאות? התשובה, לטענתנו, היא על ידי יצירת אמון והגברת החוסן של המערכת.

כיצד מבססים אמון וחוסן במערכת החינוך בתקופה זו? התשובה נמצאת בראש ובראשונה באופני קבלת ההחלטות ובשיקוף ההחלטות, בדרך שתייצר בכל המעגלים - החל בהנהלות בתי הספר, דרך הצוותים והמורים וכלה בהורים ובתלמידים - מעורבות, הקשבה והכלה של המצב המשברי, והתגייסות להתמודדות בשיתוף פעולה עם המציאות המשתנה.

אבל איך עושים את זה?

■ שיקוף ותיווך מצב המכיל סתירות. "פרדוקס קס מיינדסט" (Paradox mindset). הפרדוקס הוא מצב המכיל מטרות סותרות זו לצד זו, והוא אופייני לתקופת משבר כמו זו שאנו חווים כעת. מחקרי אמון מוכיחים כי מנהיגים היודעים להתמודד עם סתירות מובנות, מייצרים יותר אמון בקרב בעלי העניין שלהם. במצב הנוכחי כשהמטרה היא לייצר חינוך מיטבי, ערכי ומשמעותי לצמיחת התלמידים, ובאותה עת ישנו צורך בריחוק חב

קובי זמיר | צילום: אסף רביץ

רתי ומיעוט נוכחות בביה"ס, ומצד שלישי ישנה מטרה לתת לכל תלמיד את המענה האישי - אנו חיים בתוך הפרדוקס מיינדסט. אלו שלוש מטרות הגיוניות, אך הן מייצרות התנגשות ברמה הפרקטית. המנהלים צריכים לבחור בכל נקודת זמן את הדגש שלהם, לשתף את צוותי העבודה בשיקולים לקבלת ההחלטות ולשקף את ההחלטות למעגלים השונים - מערכת החינוך, ההורים ובהתאם לבשלות, גם את התלמידים.

■ מודעות בתהליך בחירת החלופה המתאימה. רצוי שמנהלים ימפו וינתחו מה חשוב לבעלי העניין במערכת שלהם וייצרו אסטרטגיה בהתאם. השאיפה צריכה להיות מציאת חלופה המתחשבת בכלל צרכי המערכת ומספקת מענה לרוב הצרכים, או לפחות לצרכים המרכזיים. לדוגמה, בהנחה שהלמידה מרכזית חוק אינה שקולה ללמידה הפרונטאלית, האם נתפשר על היקף החומר או על מניין שעות ההוראה לטובת שיח פרטני עם תלמידים? האם נעדיף לוותר על מקצועות לטובת פעילות חברתית? אין לחשוש

ד"ר יואב הלר | צילום: פולי ברונשטיין

לקבל החלטה, לרובק בה, לשתף אותה ובמידת הצורך גם לשנות אותה עם השתנות התנאים.

■ שיתוף אקטיבי. את ההחלטות, הפתרונות והדינמיות הפתוחות לא רצוי להשאיר לדרג ההנהלה לבדו. כדאי למנהלים לשתף את המורים והנהגות ההורים. הפצת מידע שלם, בשקיפות, תתרום לשיפה קהילתית משותפת ולהגברת האמון בקרב כל הגורמים ואף תעצים את מקומו של המורה מול ההורים. ניתן ליצור צוות חשיבה בית ספרי, מעין "קבינט קורונה", המונה נציגים של כל בעלי העניין בביה"ס.

■ מיפוי והטמעת הקולות השונים. המציאות הנוכחית כפי שתוארה, מחייבת שיתוף פעולה ודיאלוג מתמיד עם אנשי המקצוע ועם בעלי העניין השונים. תהליכי קבלת ההחלטות ויישומן ישתפרו, אם יביאו לידי ביטוי את שלל הקולות של בעלי העניין. זה הזמן לאסוף את הפידבק מכלל הצוות, הבא במגע עם ההורים והתלמידים, ולהכניס אותו למערכת השיקולים בעת קבלת ההחלטות.

■ בניית שיח ופירוק מצב של "זעם קרוש". על ההנהלה ללמוד להבחין בין אי הסכמות וביקורת לגיטימית ובונה, לבין התמודדות עם ביטויים של פריקת זעם, שמקורו במצב האובייקטיבי. ה"זעם הקרוש" מלווה באגרסיות מילוליות או גופניות, רצוניות או בלתי רצוניות, שחונקות כל אפשרות ליצור דיון פרודוקטיבי. חשוב ללמוד לזהות מצבים בהם השיח מגיע למצב שאינו מאפשר דיאלוג, ולא לפחד לדרוש מהצר השני להפסיק עם הסיסמאות, להנמיך את הלהבות ולהחזיר את הדיון לשיח פרוודוקטיבי.

■ ניהול מבוסס נתונים וידע. חשוב לבנות תהליך של תחקור, איסוף נתונים ושיקופם. על ידי ריכוז נתונים והצגתם ניתן יהיה לנהל בצורה טובה את המשאבים הפיסיים והאנושיים, לבסס שפה משותפת מול הגורמים השונים, לתווך את קבלת ההחלטות ולמתן במעט את חוסר הודאות.

■ ולסיום, חשוב לזכור שמגפת הקורונה היא אירוע ניהולי לא פחות מרפואי. על המנהלים במערכת החינוך להתכונן לכך שהרפואה ומשרד הביטחון לא ייתנו את התשובות לכל התרחישים, והם יצטרכו לקבל בעצמם החלטות שמשקללות מגוון משתנים רלוונטיים. אם קבלת ההחלטות תתאפיין במידה רבה בסגנון שתיארונו להלן, האמון שייווצר בין חלקי המערכת יקל באופן משמעותי על עבודת הדרג המנהל וישפר את חווית החינוך של המורים, ההורים והתלמידים.

קובי זמיר הוא מנהל אגף החינוך בגני תקווה, בעברו מורה, מחנך ומנהל בתי ספר.
ד"ר יואב הלר, הוא מנכ"ל ארגון מעוז.